

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2019

Matěj Winkler

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Vývoj TOP 09 jako nového aktéra v rámci stranického
systému ČR**

Bakalářská práce

Autor práce: Matěj Winkler

Studijní program: Politologie a veřejná politika

Vedoucí práce: PhDr. Daniel Šárovec

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9.5. 2019

Matěj Winkler

Bibliografický záznam

WINKLER, Matěj. *Vývoj TOP 09 jako nového aktéra v rámci stranického systému ČR*. Praha, 2019. 49 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Daniel Šárovec

Rozsah práce: 64 147 znaků, 36 stran

Anotace

Cílem této bakalářské práce je popsat vývoj TOP 09 jakožto nového aktéra stranického systému České republiky. Tato strana vznikla v roce 2009 a úspěšně kandidovala ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010. V teoretické části tato práce představuje tři přístupy k teorii institucionalizace, a to přístup Samuela Huntingtona, Angela Panebianca a dvojice Vicky Randall a Larse Svåsanda. Pro potřeby této práce je využit právě přístup Vicky Randall a Larse Svåsanda. Teorie institucionalizace je klíčová pro popis nového aktéra stranického systému a jeho schopnosti přežít více než jedno volební období. V empirické části je představen vývoj stranického systému a různé metody jeho periodizace. Následně je popsán vznik a vývoj strany TOP 09, jejich úspěchy ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 2010, 2013 a 2017 a jednotlivé ukazatele potřebné pro aplikaci teorie institucionalizace. V závěru jsou zhodnoceny výsledky zkoumání a doporučena další výzkum.

Annotation

The aim of this bachelor thesis is to describe the development of TOP 09 as a new player in the party system of the Czech Republic. This party was established in 2009 and successfully ran for the Chamber of Deputies in 2010. In the theoretical part, this thesis presents three approaches to the theory of institutionalization, namely Samuel Huntington, Angelo Panebianco and Vicky Randall and Lars Svåsand. For the purpose of this work, the approach of Vicky Randall and Lars Svåsand have been used. The theory of institutionalization is crucial for describing a new party system actor and his ability to survive for more than one term. The empirical part introduces the development of the party system and various methods of its periodization. Subsequently, the formation and development of the TOP 09 party, their achievements in the elections to the Chamber of Deputies in 2010, 2013 and 2017 and the individual indicators needed for the application of the theory of institutionalization are described. In conclusion, the results of the investigation are evaluated and further research is recommended.

Klíčová slova

Institucionalizace, TOP 09, stranický systém, vývoj, Randall, Svásand, Česká republika

Keywords

Institutionalization, TOP 09, party system, development, Randall, Svásand, Czech Republic

Title/název práce

Development of TOP 09 as a New Actor within the Party System of the Czech Republic

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Danielovi Šárovci za jeho trpělivost a ochotu při psaní této práce. Dále bych rád poděkoval své rodině, především své matce, za podporu během studia.

Obsah

Úvod	3
1 Teorie institucionalizace	4
1.1 Samuel Huntington	4
1.2 Angelo Panebianco	5
1.3 Vicky Randall & Lars Svåsand	7
1.4 Operacionalizace	8
1.5 Využití v českém prostředí	9
2 Vývoj českého stranického systému	11
3 TOP 09	15
3.1 Vznik a vývoj strany	15
3.2 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2010	17
3.2.1 Cesta k volbám	17
3.2.2 Program a propagace	17
3.2.3 Výsledky voleb	18
3.3 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2013	19
3.3.1 Cesta k volbám	19
3.3.2 Program a propagace	19
3.3.3 Výsledky voleb	20
3.4 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2017	21
3.4.1 Cesta k volbám	21
3.4.2 Program a propagace	21
3.4.3 Výsledky voleb	21
4 Aplikace ukazatelů teorie institucionalizace na TOP 09	23
4.1 Systémovost	23
4.1.1 Financování TOP 09	23

4.1.2 Schopnost strany nominovat své členy na kandidátní listiny	25
4.2 Rozšiřování hodnot	27
4.2.1 Napojení na další organizace	27
4.2.2 Růst členské základny	28
4.3 Autonomie v rozhodování	29
4.4 Zhmotnění	30
5 TOP 09 v kontextu teorie institucionalizace	32
Závěr	34
Použitá literatura	36
Teze bakalářské práce	46
Seznam příloh	49

Úvod

TOP 09 je stranou, která vznikla z nespokojenosti nejen Miroslava Kalouska s levicovým směřováním KDU-ČSL. Ten společně s Karlem Schwarzenbergem v červnu roku 2009 zaregistroval stranu TOP 09. Název TOP odpovídá třem hlavním hodnotám strany a to tradici, odpovědnosti a prosperitě. Ihned po svém založení strana nalákala velké množství významných osobností politického života z různých politických stran. I díky tomu se jí podařilo v prvních volbách do Poslanecké sněmovny České republiky po svém vzniku získat skvělých 16,7 % hlasů. Od těchto voleb ovšem strana začala podporu voličů ztrácet až na hranici volitelnosti, jak ukazují výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017.

Cílem této případové studie je analyzovat vznik a vývoj TOP 09 jakožto nového aktéra stranického systému České republiky v období od roku 2009 do současnosti s důrazem na proces institucionalizace této strany.

V první části práce bude představena teorie institucionalizace, respektive přístupy Samuela Huntingtona, Angela Panebianca a dvojice Vicky Randall a Larse Svåsanda. Tato teorie ve své podstatě popisuje schopnost strany přežít v čase. Indikátory představené dvojicí Randall a Svåsand budou použity v empirické části pro popis TOP 09 a její míry institucionalizace.

V další části bude představen vývoj stranického systému České republiky od jeho obnovy po roce 1989 až do současnosti, který pomůže pochopit okolnosti, v rámci kterých TOP 09 vznikla. Následně bude představen vznik a vývoj strany samotné. Vývoj bude zaměřen především na úspěch ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 2010, 2013 a 2017.

Ve třetí části práce bude aplikována teorie institucionalizace a její jednotlivé indikátory na TOP 09. Mezi indikátory patří mimo jiné struktura financování strany, počet členů v čase, rovnoměrnost a výše volebních zisků či autonomie v rozhodování.

V závěru budou shrnuta veškerá zjištění z této práce s návrhy dalších výzkumů.

1 Teorie institucionalizace

1.1 Samuel Huntington

Institucionalizace jako proces je středem zájmu mnoha politologů. V očích Samuela P. Huntingtona je institucionalizace proces, v rámci kterého organizace a procesy získávají hodnoty a stabilitu. Mezi ukazatele, dle kterých lze institucionalizaci měřit, patří adaptabilita, komplexnost, autonomie a koherence. (Huntington, 1973, s. 12)

Adaptabilita popisuje schopnost strany se přizpůsobit změně společnosti. Dle Huntingtona je každá organizace tím více institucionalizovaná, čím více je adaptabilní a naopak. Tato schopnost se přizpůsobit je závislá na čase a prostředí, kde strana působí. Starší organizace by měly být více přizpůsobivé v porovnání s organizacemi novými. Ovšem jak Huntington sám říká, stará organizace ve statickém prostředí nebude adaptabilní. (Huntington, 1973, s. 13)

Stáří organizace lze měřit trojím způsobem. První takový způsob je chronologický. Jak již bylo zmíněno, čím je organizace starší, tím spíše bude adaptabilní a schopna dalšího přežití. Druhý způsob pohlíží na stáří členů organizace a jejich výměnu. Pokud jsou v jejím čele stále ti původní vůdci, schopnost přizpůsobit se je omezená. Naopak pokud je organizace schopna pravidelně a bezkonfliktně vyměnit své vůdce, je tato organizace adaptabilní. Poslední způsob je zkoumání změny funkce organizace. Politické strany většinou vznikají s nějakým cílem (např. boj za volební práva). Společnost se ovšem proměňuje a původní cíl už nemusí být relevantní. Pokud je poté strana schopna své zaměření změnit, je adaptabilní. (Huntington, 1973, s. 13-15)

Komplexnost je dalším měřítkem institucionalizace. Čím je organizace složitější tím je více institucionalizovaná. Huntington popisuje, že vnitřně složitá a diferencovaná organizace je lépe schopna udržet loajalitu svých členů. Složitost organizace také může znamenat větší škálu zaměření organizace. Jak bylo zmíněno u adaptability, schopnost změny cíle organizace kladně přispívá míře institucionalizace. Právě vyšší počet a složitost cílů pomáhá této organizaci přežít v měnící se společnosti. Tato korelace složitosti a schopnosti přežití platí nejen pro organizace ale i pro celé politické systémy. (Huntington, 1973, s. 18).

Autonomie zjednodušeně znamená samostatnost organizace ve vztahu k jiným. To se projevuje například tím, že vývoj jedné organizace či systému neovlivní existenci jiné organizace. Autonomie v rámci politické institucionalizace znamená, že politická organizace není závislá na jediné sociální skupině. Tento fakt navazuje na výše zmíněnou adaptabilitu. Politická strana reprezentující dělnickou třídu bude mít v postindustriální společnosti problém se adaptovat, pokud se od dělníků neosamostatní. (Huntington, 1973, s. 20)

Koherence je posledním měřítkem institucionalizace. Toto měřítko popisuje vnitřní jednotu organizace. Čím je tato organizace vyšší, tím je více institucionalizovaná a naopak. V rámci organizace musí existovat široká shoda nad její funkcí či při řešení vyvstalých problémů. Huntington také zmiňuje úzký vztah mezi autonomií a koherencí organizace. Právě na základě její samostatnosti vzniká vnitřní jednotu. Autonomní organizace je také méně náchylná vůči vnějším vlivům, jelikož si své členy může vybírat, což opět vede k větší vnitřní jednotě. (Huntington, 1973, s. 22).

1.2 Angelo Panebianco

Podle Angela Panebianca je politická strana organizace měnící se v čase. Je proto důležité je zkoumat nejen staticky, ale i dynamicky. K popisu, jak se strana mění v čase, Panebianco využívá tzv. genetického modelu a procesu institucionalizace. (Panebianco, 1988, s. 49)

Genetickým modelem se chápou faktory, které organizaci formují při jejím vzniku. Panebianco proto definuje tři hlavní faktory. (Panebianco, 1988, s. 50)

Prvním faktorem je *vznik a vývoj*. Dělí se na teritoriální průnik a teritoriální difuzi. Teritoriálním průnikem se myslí, když centrální úroveň strany kontroluje a vytváří své periferie. Teritoriální difuzí se myslí v podstatě opak, kdy lokální elity tvoří periferie, které se posléze připojí k centru. Existují samozřejmě i kombinace obou přístupů. Panebianco zmiňuje, že strany vzniklé průnikem mají jasně definované vedení, které omezuje vznik vnitřních konfliktů. Naopak difuze ze své podstaty vede k zápasu jednotlivých vůdců periferií, kteří se snaží získat post centrálního vůdce. (Panebianco, 1988, s. 50-51)

Druhým faktorem je existence *vnější „sponzorské“ instituce* v době vzniku strany.

Od tohoto se odvíjí legitimita vedení strany. V případě existence takového sponzora je politická strana chápána jako politická ruka oné instituce. To vede k problematické loajalitě straníků, kteří tak jsou loajální spíše k původní instituci než ke straně samotné. Právě vnější sponzor může být také zdrojem legitimacy vedení strany, bez jehož souhlasu vedení nemůže fungovat. (Panebianco, 1988, s. 51-52)

Třetím faktorem je *charisma vůdce strany*. Zde se zkoumá, jestli strana vznikla pouze kolem charizmatického vůdce nebo má i další vyšší cíle. Zaměřuje se především na to, do jaké míry je strana závislá na svém vůdci ve smyslu definice a interpretace cílů strany. Pokud je vůdce nezpochybnitelný a schopný organizaci měnit jen dle svého uvážení bez jakékoliv opozice, pak taková organizace není institucionalizovaná. Panebianco ovšem rozlišuje mezi „čistým“ charismatem (oni nezpochybnitelní vůdci) a „situačním“ charismatem, kdy vůdce má vliv na utváření strany, ale je stále omezován ostatními členy. (Panebianco, 1988, s. 52-53)

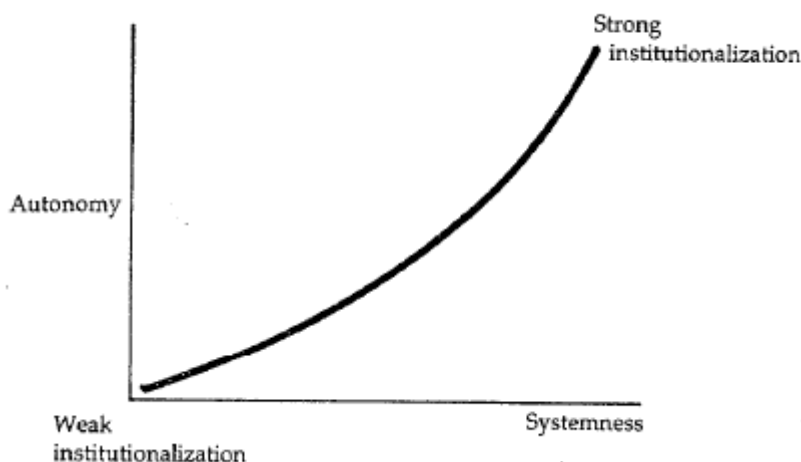
Institucionalizace je podle Panebianca proces, kterým organizace začne ztělesňovat hlavní ideje a cíle svých zakladatelů. Strana přestane být jednorázovým nástrojem prosazení určitého cíle, ale cílem se stane přežití strany jako takové. Ke zjištění míry institucionalizace používá Panebianco dvě hodnoty: autonomii strany vůči svému okolí a míru systémovosti. (Panebianco, 1988, s. 53-55)

Autonomií se myslí míra svázanosti s jinou organizací, a to jak finanční, tak i řídicí. Autonomní strana je schopná si sama zajistit finance na svůj chod, ať už z členských příspěvků nebo ze státní podpory, a zároveň řídí sama sebe. Volba předsedy, různé hlasování o stanovách strany či tvorba kandidátek je plně v rukách strany a není řízena vnější organizací. (Panebianco, 1988, s. 55-56)

Systémovost odpovídá vnitřní strukturální koherenci. Myslí se tím vnitřní jednota strany a centralizovanost jejího vedení. Výsledkem nízké systémovosti je vznik samostatných frakcí uvnitř strany, které disponují vlastními zdroji a fungují zcela autonomně. Opakem je jakási vzájemnost a propojenost jednotlivých podskupin strany které vedou k homogenitě organizace. (Panebianco, 1988, s. 56-57)

Vliv představených konceptů na institucionalizaci představuje následující křivka:

Obrázek 1 Křivka institucionalizace

Zdroj: Panebianco, 1988, s. 57

Panebianco nakonec představuje pět indikátorů vysoké míry institucionalizace. Institucionalizovaná strana tak má silné centrální byrokratické vedení, je organizačně homogenní (tzn. lokální organizace mají stejnou strukturu jako centrální), je financována z různých zdrojů (není tedy závislá jen na jednom), dominuje svým externím organizacím a na vysokých pozicích má vlastní členy aktivní ve straně (oproti například lidem z vnější sponzorské organizace). (Panebianco, 1988, s. 58-59)

1.3 Vicky Randall & Lars Svåsand

Vicky Randall a Lars Svåsand ve svém článku *Party Institutionalization in New Democracies* přicházejí s vlastní verzí teorie institucionalizace. V úvodu kriticky hodnotí dosavadní teorie, především ty od Samuela Huntingtona a Angela Panebianca.

Tato teorie stojí na čtyřech aspektech, které se následně kombinují. Patří sem aspekt vnitřní (vývoj strany), vnější (vztah se společností a dalšími institucemi), struktura a postoj.

Tabulka 1 Aspekty institucionalizace

	Vnitřní	Vnější
Struktura	Systémovost ¹	Autonomie v rozhodování ²
Postoj	Rozšiřování hodnot ³	Zhmotnění ⁴

Zdroj: Randall, 2002, s. 13, překlad dle Stauber, 2015

¹ V originále systemness.

² V originále descisional autonomy.

³ V originále value infusion.

⁴ V originále reification.

První kombinací je *vnitřní struktura* nazvaná *systémovost*. Tím je myšlena míra a šíře interakcí, které se týkají struktury strany, například pravidelné schůze a konventy, kterých se účastní co největší počet členů. Systémovost radí autoři hodnotit podle vzniku a vývoje strany, financování, role vůdce strany, role jednotlivých frakcí a míry klientelismu. (Randall, 2002, s. 12-13, 17)

Další kombinací je *vnitřní postoj*, který lze česky popsat jako *rozšiřování hodnot*. Tento aspekt popisuje situaci, kdy strana úspěšně vytvořila vlastní systém hodnot, který tuto stranu sjednocuje. Je to moment, kdy jednotlivý členové/přívrženci začnou hodnotit své členství ve straně pomocí obecných stranických hodnot a její kultury, než pomocí hodnot osobních (osobní prospěch). Vnitřní postoj lze sledovat na povaze vztahu mezi stranou a nějakou sociální skupinou a dopad klientelismu na stranu. (Randall, 2002, s. 13, 21)

Následuje *vnější struktura*, tzv. *autonomie v rozhodování*. Ta se týká provázanosti strany s jinou organizací. Zde autoři upozorňují, že ona provázanost nemusí být nutně špatná. Podstatou je, aby v onom vztahu byla politická strana v té řídicí/dominantní pozici. Důležité ale je, aby strana byla autonomní v rozhodování, tedy aby si sama mohla „vládnout“. (Randall, 1988, s. 14, 22-23)

Poslední kombinací je *vnější postoj* nebo též *zhmotnění*. Tento aspekt popisuje míru, v jaké je politická strana zakotvena v myšlení lidí a dalších politických stran. Pokud tomu tak je, jednotlivci i další politické strany vědí, co od instituce očekávat, dokáží tak předvídat její chování a podle toho k ní přistupují. Dle autorů zhmotnění závisí na historických okolnostech, ke kterým se strana následně může hlásit. Dále zmiňují důležitost dobré vnitřní organizace a schopnosti komunikovat. I tyto faktory poté přispívají ke schopnosti strany přežít v čase, kdy právě stáří strany napomáhá zhmotnění. (Randall, 2002, s. 14, 23)

1.4 Operacionalizace

Pro zkoumání míry institucionalizace TOP 09 bude použita teorie Vicky Randall a Larse Svåsanda. Tato teorie byla zvolena z důvodu její relativní novosti a jednoduchosti v porovnání s teorií Angela Panebianca. Randall a Svåsand tuto teorii představili ve svém článku v roce 2002, kdežto teorie Angela Panebianca byla publikována již v roce 1988. Randall a Svåsand také v rámci svého článku na Panebianca zčásti odkazují a přejímají některé koncepty. Jejich teorii lze tedy považovat za jakousi aktualizaci a zpřesnění

Panebiancovi práce.

Operacionalizace bude převzata ze zdařilého článku Jakuba Staubera, který tuto teorii aplikuje v českém prostředí na strany Věci veřejné a ANO 2011. *Systémovost* bude měřena schopností strany vytvářet kandidátky převážně ze členů strany ve všech druzích voleb. Vyšší míra institucionalizace tedy bude náležet straně schopné takové kandidátky vytvořit. Dále bude zkoumána pluralita zdrojů. Institucionalizovaná strana není závislá na jediném zdroji, tudíž v případě ztráty jednoho z nich může strana dále normálně fungovat.

Rozšiřování hodnot se zaměří na růst členské základny a na napojení strany na další společenské či podnikatelské aktivity. Institucionalizovaná bude strana, jejíž členská základna stabilně roste a která využívá k propagaci svých myšlenek další i nepolitické organizace.

Autonomie v rozhodování bude zkoumat, zda-li je strana závislá na nějakém sponzorovy. Vyšší míru institucionalizace bude vykazovat strana, která má své uzavřené vedení, které není ovlivňováno další organizací.

Zhmotnění bude zkoumat růst a rovnoměrnost rozložení volebních zisků. Institucionalizovaná strana by měla být schopna oslovit přibližně stejné množství voličů po celém území státu. (Stauber, 2015, s. 137-138)

1.5 Využití v českém prostředí

V českém prostředí se institucionalizací zabývá například výše zmíněný Jakub Stauber. Ten ve svém článku *Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem institucionalizace* v časopise *Acta Politologica* představuje existující teorie institucionalizace od Samuela Huntingtona, Angela Panebianca, Kennetha Jandy i Vicky Randall a Larse Svåsanda. Autor poté přichází s vlastní operacionalizací klíčových indikátorů, v rámci které kombinuje jednotlivé teorie institucionalizace. *Institucionalizaci* bere jako kontinuální proces, kde míra institucionalizace může v čase růst i klesat. *Systémovost* je měřena indikátory účasti ve volbách a pluralitou finančních zdrojů. V oblasti *rozšiřování hodnot* mluví o „*schopnosti politické strany utvořit si vlastní systém hodnot a svébytnou vnitřní identitu*“. Následně autor definuje *autonomii* v rozhodování jako míru závislosti na sponzorovy projevující se dělením loajality členů mezi stranu a sponzora.

Poslední kategorií je *zhmotnění*, což je moment, kdy se „strana stává pevnou součástí politického systému.“ (Stauber, 2015, s. 135-138)

Další politolog, který se touto problematikou zabývá je Tomáš Jarmara. Ve svém článku *TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989* v časopise *Politologická Revue* se opírá především o definici institucionalizace podle Angela Panebianca. Autor tuto teorii popisuje jako „*sofistikovanější*“ a „*vhodnější pro aplikaci na proces institucionalizace českých politických stran*“. (Jarmara, 2011, s. 57-61)

Vít Hloušek a Lubomír Kopeček se ve svém článku *Different Ways of Institutionalising Entrepreneurial Parties: Czech Public Affairs and ANO* v *Politologickém časopise* zaměřují na vznik a institucionalizaci dvou podnikatelských stran, Věcí veřejných Víta Bárty a ANO Andreje Babiše. V úvodu zmiňují již známe teorie Samulea Huntingotna, Angela Panebianca či Vicky Randall a Larse Svåsanda, k výzkumu podnikatelských stran ovšem využívají přístup od Harmela a Svåsanda. Tato teorie se zaměřuje především na roli podnikatele-zakladatele strany. Proces institucionalizace zde má tři fáze: identifikace, organizace a stabilizace. *Identifikace* se týká vzniku strany, kdy se musí vytvořit identita a poselství, a tak nalákat voliče k podpoře strany. V druhé fázi, *organizaci*, strana/její vůdce vytváří rutinní procedury a mechanismy. V této fázi strana roste a získává nové členy, je tedy potřeba, aby vznikly určité mechanismy kontroly a koordinace v rámci strany. Poslední fází je *stabilizace*, kdy se ze strany stává potenciální koaliční partner. (Hloušek, 2017, s. 94-96)

2 Vývoj českého stranického systému

Jakub Charvát a Petr Just ve své knize *Krise politického stranictví a noví straničtí aktéři v české politice* představují různé přístupy k periodizaci vývoje českého stranického systému po roce 1989. Jednotlivé periodizace se liší mírou důležitosti připisované jednotlivým mezníkům jako jsou například volby či rozpad Občanského fóra. Charvát s Justem přicházejí s velmi zjednodušenou periodizací, která má následující fáze: fáze re/konstrukce 1989-1996, fáze stabilizace 1998-2006 a fáze restrukturalizace 2010-současnost. (Charvát, 2016, s. 36-37)

Období re/konstrukce 1989-1996 je období od pádu komunistického režimu až do voleb do Poslanecké sněmovny 1996. Pojem re/konstrukce, se kterým přišel Jiří Kunc, popisuje situaci přechodu od totality k demokracii, kdy se ovšem navazuje na předchozí demokratické období. To je případ i tehdejšího Československa, kdy se hned po pádu totality obnovilo mnoho historický stran, například Československá strana socialistická, Československá sociální demokracie, nebo Česká strana lidová. Zároveň ale vznikaly i strany nové, mezi které patří mimo jiné Strana zelených, Občanská demokratická aliance, a hlavně Občanské fórum, které zastupovalo většinu demokratické opozice. V prvních demokratických volbách v roce 1990 zvítězilo OF se ziskem téměř 50 % hlasů. Úspěšná byla i KSČ, koalice KDU (ČSL+KDS) a HSD-SMS⁵. (Charvát, 2016, s. 39-40)

V roce 1991 se ovšem OF rozpadlo, což nastartovalo vývoj jak na pravé, tak i na levé straně politického spektra. Z popela OF vystoupila Občanská demokratická strana (ODS) v čele s Václavem Klausem. Tato strana byla od svého vzniku velice úspěšná a měla za cíl sjednotit celou pravici pod jeden subjekt. To se nakonec nepovedlo, ODS byla schopna integrovat jen KDS v březnu 1996. Dominantní postavení ODS potvrdily volby v roce 1992 i v roce 1996. Občanská demokratická aliance (ODA) zaujala místo druhé nejsilnější pravicové strany, ale její vztahy s ODS byly spíše nepřátelské a volební úspěchy oproti ODS pětinové. (Charvát, 2019, s. 41)

Vývoj probíhal i na levé straně spektra, kde zpočátku dominovala KSČ, později

---

⁵ Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko se rychle po úspěchu ve volbách začalo štěpit. Důvodem bylo dle některých členů nedostatečné prosazování moravských zájmů a také obvinění jejího předsedy Boleslava Bárty ze spolupráce s StB. Nový předseda Jan Kryčer začal stranu transformovat v celorepublikovou organizaci politického středu, konflikt ovšem neustal. Ve volbách v roce 1996 strana selhala a vytratila se z politického života. (Pšejka, 2005, s. 38-39)

přejmenována na KSČM. Na rozdíl od jiným komunistických stran východní Evropy tato strana nikdy neprošla reformou v sociálně demokratickou stranu a promarnila tak šanci na sjednocení levice. Její místo přebrala Česká strana sociálně demokratická (ČSSD). Ta se sice v prvních volbách v roce 1990 do parlamentu nedostala, ale po rozpadu OF, kdy do strany přišel Miloš Zeman se svým agresivním vymezováním se vůči ODS, se strana vyhoupla na dominantní celek levice a protiváhu ODS. I ČSSD se pokoušela o sjednocení levice, ale podobně jako ODS ani zde se to příliš nepodařilo. (Charvát, 2016, s. 42)

Pokusy o integraci probíhaly i v prostoru politického středu. Nejúspěšnější byla Liberálně sociální unie (LSU), která se ovšem po volbách v roce 1992 rozpadla. Prostor tak zůstal v podstatě neobsazen. Do toho prostoru se tedy začala pomalu zleva přesouvat ČSSD a zprava KDU-ČSL. (Charvát, 2016, s. 42)

Volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996 Charvát s Justem označují za ukončení první fáze stranického vývoje. Došlo totiž k poklesu parlamentních stran na šest: ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, SPR-RSČ a ODA. Jádrem stranického systému se přitom staly ODS, ČSSD, KSČM a KDU-ČSL. Dominantními stranami se staly pravicová ODS a levicová ČSSD, které spolu zápasily o vedoucí postavení. V období po volbách v roce 1996 ovšem dochází ke krizi pravice, kdy jak ODS⁶, tak i ODA sužovaly vnitrostranické problémy a nejasnosti s jejich financováním. Následná vládní krize vedla k úřednické vládě, k rozštěpení ODS a založení Unie svobody (US). ODS ovšem krizi nakonec ustála na rozdíl od ODA, která přišla o zbývající volební podporu a v dalších volbách již ani nekandidovala.⁷ (Charvát, 2016, s. 42-43)

Fáze stabilizace 1998-2006 začíná volbami v roce 1998. V těchto volbách uspělo již jen pět stran. Těmito stranami byly ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a US. ODA zmizela z politického živote vlivem výše zmíněných finančních problémům. SPR-RSČ ztratila volební podporu i díky aférám kolem jejího vůdce Miroslava Sládka.⁸ Těmito volbami také

---

⁶ V reakci na pochybné/falešné dárce vyzvali na konci roku 1997 Ivan Pilip a Jan Ruml, oba z ODS, tehdejšího předsedu Václava Klause v jeho nepřítomnosti („sarajevský atentát“) k odstoupení z vedení strany. Ten to odmítl a na mimořádném sjezdu strany svou pozici obhájil. Neochota problém radikálně řešit donutila skupinu kolem Jana Rumla v lednu 1998 odejít z ODS a založit novou stranu Unie svobody (US). (Pšeja, 2005, s. 75-76)

⁷ ODA měla problém vlastně identický jako ODS, nejasné/falešné dárce. Případem se posléze začala zabývat i policie, což vedlo k odchodu předních politiků, např. Vlasty Parkanové. Vzhledem k finančním potížím a ztrátě důvěry strana doporučila svým voličům v roce 1998 dát svůj hlas ODS nebo US. (Pšeja, 2005, s. 130-131)

⁸ Sdružení pro republiku – Republikánskou stranu Československa sužovaly problémy hlavně kolem jejího předsedy Miroslava Sládka, který byl mimo jiné i trestně stíhán. Sládek také využíval stranické finance

začal trend, kdy se do Poslanecké sněmovny až do roku 2010 dostalo vždy jen pět stran: ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a pátá středo-pravá strana. Stabilní byla také podoba vlád, kdy vždy vládla ODS nebo ČSSD společně s KDU-ČSL a proměnlivou pátou stranou. (Charvát, 2016, s. 43-49)

Volby v roce 2006 vyhrála ODS, která utvořila vládu s KDU-ČSL a SZ disponující 100 mandáty z 200. To ve spojení s vnitřními problémy ODS⁹ i SZ¹⁰ a neustálým tlakem ČSSD vedl k pádu této vlády a ustanovení vlády úřednické. Vnitřními problémy si prošla i třetí vládní strana KDU-ČSL, ze které v roce 2009 nakonec vystoupil Miroslav Kalousek, který založil TOP 09. Mezníkem ukončení fáze vývoje stranického systému se tedy opět stal pád vlády, po kterém nastoupila vláda úřednická. (Charvát, 2016, s. 49-50)

Fáze restrukturalizace 2010-současnost začíná přelomovými volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2010. V těchto volbách dochází k oslabení volebních zisků dvou největších stran, ODS a ČSSD. Do Sněmovny se z původních stran dostala ODS, ČSSD a KSČM a mezi nováčky se objevuje TOP 09 a Věci veřejné (VV). KDU-ČSL se poprvé v historii nedostala do Poslanecké sněmovny. Objevuje se také nový trend, kdy se do Sněmovny dostávají hned dvě nové strany s tím, že jedna je vždy výrazně úspěšnější než ta druhá. Potvrzují to výsledky poslaneckých voleb v roce 2013, kdy se do Sněmovny dostanou další dvě nové strany, a to ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie. Věci veřejné se během svého působení rozpadly¹¹ a v dalších volbách již nekandidovaly. Opačně na tom byla KDU-ČSL, které se dokázala, i když oslabená, vrátit do Poslanecké sněmovny a stát se i členem vládní koalice společně s ČSSD a hnutím ANO. Celkem tedy ve Sněmovně figurovalo sedm stran. V tomto období také došlo k významnému oslabení ODS. (Charvát, 2016, 63-65)

Fragmentace stranického systému pokračovala i ve volbách v roce 2017, kdy se do Poslanecké sněmovny dostalo hned devět stran. Ve volbách drtivě zvítězilo ANO, když

---

k osobním účelům. Klesající podpora nakonec znamenala neúspěch ve volbách v roce 1998, což vedlo k likvidaci strany. (Bureš, 2012, s. 296)

⁹ Problémy odstartoval Vlastimil Tlustý (ODS), který poté, co nebyl zvolen ministrem financí v Topolánkově druhé vládě, začal otevřeně kritizovat politiku ODS. Nejednotě přispěl i projev Václava Klause a následná rezignace na post čestného předsedy z důvodu směřování strany do středu politického spektra. Tlustý společně s dalším poslancem ODS následně hlasovali pro nedůvěru Topolánkovy vlády. (Bureš, 2012, s. 326)

¹⁰ Zdrojem problému byla účast SZ na vládě Mirka Topolánka. Část strany kolem Matěje Stropnického vytýkala vedení přílišné ústupky koalici a odklon od programu. Předseda Martin Bursík se ovšem i přes narůstající opozici uvnitř SZ ve vedení strany udržel až do voleb do Evropského parlamentu v roce 2009, kdy rezignoval na svůj post v reakci na pokračující volební neúspěchy SZ. (Bureš, 2012, s. 343-346)

¹¹ Týkalo se to především pochybného financování strany, napojení na bezpečnostní agenturu ABL a faktu, že přední členové Vít Bárta a Jaroslav Škárka byli nakonec odsouzeni z podplácení a korupce. (Nohl, 2012)

získalo téměř třikrát více hlasů než další nejsilnější strana. Do sněmovny se dostaly všechny stálíce jako ODS, ČSSD, KSČM i KDU-ČSL. Přidaly se k nim ovšem další nové strany, a to Česká pirátská strana, Starostové a nezávislí a staronová Svoboda a přímá demokracie, která vzešla z Úsvitu Tomia Okamury. Podobně jako ODS v roce 2010 zažila obrovský propad voličské podpory i ČSSD a TOP 09, která balancovala na hraně volitelnosti. (Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2017)

Stanislav Balík a Vít Hloušek přicházejí ve svém článku *The development and transformation of the Czech party system after 1989* v časopise *Acta Politologica* s jinou periodizací, ve které se opírají o přístup politologů Giovanniho Sartori, Daniela Caramani či Luciana Gardi. (Balík, 2016, s. 103) Pro tvorbu své periodizace pohlíží autoři na následující hlediska: formát stranického systému (počet stran ve Sněmovně), typ stranického systému (existence anti-systémových stran), míra bipolarity (existence dvou jasných soupeřících bloků) a forma koaličních vztahů (velikost a podoba koalic). Na základě těchto hledisek nakonec přicházejí autoři s následující periodizací: první období od 1992 do 1996/1998, období extrémního a polarizovaného pluralismu, kdy existují anti-systémové strany blokující koaliční vyjednávání, druhé období 1996/1998 do 2010/2013, období limitovaného pluralismu s bipolární logikou a třetí období od 2010/2013, což je opět období extrémního a polarizovaného pluralismu. (Balík, 2016, s. 114)

Jinou unikátní formu periodizace přináší Lubomír Kopeček a Petra Svačinová v článku *Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě* v časopise *Středoevropské politické studie*, kde se zaměřují na původ politických stran. Autoři přicházejí se třemi generacemi stran. První generace jsou strany, které vycházejí ze starých masových stran, což jim v polistopadové éře dalo určitou strukturální výhodu. Patří sem KSČM a KDU-ČSL. Druhou generací jsou strany, které se formovaly během 90. let. Sem patří catch-all strany ODS a ČSSD, která ač se hlásí k prvorepublikové ČSSD, musela být v této době vybudována znovu. Za třetí generaci považují autoři nová politická hnutí, a to ANO 2011 a Úsvit, která při svém vzniku využila negativní nálady společnosti vůči politickým stranám a opírala se ve velké míře o své zakladatele/podnikatele. Speciálním „mezigeneračním“ případem je vznik TOP 09. Tu při svém vzniku tvořilo velké množství známých a ukotvených politiků převážně z KDU-ČSL a ODS, což znamenalo organizační výhodu. (Kopeček, 2015, s 183-184)

3 TOP 09

3.1 Vznik a vývoj strany

Důvod vzniku TOP 09 lze najít ve vnitrostranickém ideologickém konfliktu KDU-ČSL. Uvnitř strany se střetávají dva proudy: spíše levicový lidovecký proud a spíše pravicový křesťansko demokratický proud. V době vzniku TOP 09 během Topolánkovy vlády reprezentoval lidovecký proud Jiří Čunek a křesťansko demokratický naopak Miroslav Kalousek. (Strašíková, 2009)

Konflikt Kalousek vs. KDU-ČSL se naplno rozhořel po volbách 2006. Miroslav Kalousek začal ihned vyjednávat s ODS a SZ na tvorbě vlády, záměr, který Kalousek zmiňoval již během volební kampaně. Během tohoto jednání se ovšem objevila informace, že ODS jedná s ČSSD o tvorbě koalice. Podobně jako v období opoziční smlouvy by se i tato koalice pokusila o změnu volebního zákona k posílení pozice největších stran. Miroslav Kalousek proto začal jednat s ČSSD na menšinové vládě s podporou komunistů. To se ovšem nelíbilo členům KDU-ČSL a Kalousek byl sesazen z postu předsedy strany. Na jeho místo byl zvolen Jiří Čunek, který se ovšem vcelku rychle zapletl do aféry ohledně nezákonného pobírání sociálních dávek. Strana také za jeho vedení propadla v senátních i krajských volbách. V roce 2009 mělo dojít k personální obměně vlády Mirka Topolánka. KDU-ČSL navrhla odstoupení Miroslava Kalouska z ministerstva financí. Topolánek ovšem požadoval odstoupení Jiřího Čunka. z ministerstva pro místní rozvoj. Ten nakonec podlehl tlaku a z funkce v lednu 2009 opravdu rezignoval. Na stranickém sjezdu KDU-ČSL, který se konal 30. a 31. května 2009 byl na pozici předsedy strany Jiří Čunek nahrazen Cyrilem Svobodou. Na stejném sjezdu Miroslav Kalousek oznámil, že stranu v nejbližší době opustí. (Bureš, 2012, s. 334-336)

První informace o možném odchodu Miroslava Kalouska z KDU-ČSL a založení nové pravicové konzervativní strany se objevují v květnu 2009. Radiožurnálu v této době Miroslav Kalousek sdělil, že o vzniku nové strany s přáteli přemýšlí a mluví. (Veselovský, 2009) Myšlenka založení nové strany ovšem sahá dále do minulosti. Důkazem toho je například zaregistrování loga s názvem TOP 09 přímo Miroslavem Kalouskem již v dubnu 2009. (Smyčková, 2009) Název TOP 09 a jeho význam byl představen 21. května v rozhovoru pro Rádio Česko. Kalousek také potvrdil, že již sesbíral přes tři tisíce podpisů

pro případné založení strany. (Richterová, 2009). Zlomovou událostí byl výše zmíněný sjezd KDU-ČSL na konci května 2009, na kterém byl předsedou strany zvolen levicový Cyril Svoboda. V reakci na výsledek sjezdu ohlásilo několik členů, že stranu opustí a že přemýšlí o vstupu do vznikající TOP 09. Patřili mezi ně například poslanci Jan Husák, Ladislav Šustr, Vlasta Parkanová nebo senátorka Ludmila Müllerová. (DOKUMENT: Prohlášení poslanců odcházejících z KDU-ČSL, 2009) (Kopecký, 2009) Strana byla oficiálně představena 11. června 2009. Jako lídr strany byl představen Karel Schwarzenberg (Kutek, 2009), jehož účast na tomto projektu byla až do tohoto dne držena v tajnosti. (Kolář, 2009)

TOP 09 byla registrována jako politická strana 26. června 2009. Název strany vychází ze tří hodnot, tradice, odpovědnost a prosperita, a roku vzniku strany, tedy 2009. Na ustavujícím celostátním sněmu 27. a 28. listopadu 2009 byl předsedou strany zvolen Karel Schwarzenberg a prvním místopředsedou zvolen Miroslav Kalousek. (Balík, 2010, s. 22-23)

Strana na svých stránkách rozvíjí jednotlivě hodnoty. Tradicí myslí svůj konzervativní postoj vycházející z křesťansko-židovské kultury. Hlásí se také k humanismu a zachování a rozvoji české kultury. Odpovědnost se týká hlavně udržitelného rozpočtu. Strana se zavazuje vyhýbat se prázdným slibům. Cílem jejich politiky je tedy vyrovnaný rozpočet a reforma důchodového a zdravotního systému. Poslední hodnotou je prosperita, která se týká hlavně svobodného trhu a rozvoje vzdělávání. V rámci prosperity také strana podporuje Evropskou unii a větší integraci. (Programová východiska a principy)

Od svého vzniku TOP 09 úzce spolupracovala s hnutím Starostové a nezávislí. Smlouva, která toto stvrdila, byla podepsána 7. července 2009. Se Starosty Miroslav Kalousek jednal již před vznikem TOP 09, kdy vyzdvihoval jejich konzervatismus a proevropskou orientaci. (Kalousek jedná o nové straně s hnutím Starostů, 2009) Podstatou spolupráce byl společný program, volební kampaň i společné kandidátky, na kterých se měli objevovat „*osobnosti veřejného života pevných morálních zásad se zkušenostmi s místní a profesní správou, s každodenním stykem s občany*“. Obě strany tak kandidovaly na jedné kandidátce pod hlavičkou TOP 09. (SMLOUVA O DLOUHODOBÉ SPOLUPRÁCI) V důsledku této spolupráce vznikl v roce 2009 senátorský klub TOP 09 a Starostové a rok později i stejnojmenný poslanecký klub. (Spolupráce s hnutím Starostů a nezávislých) V roce 2013 byla 14. února smlouva prodloužena až do roku 2017. V následujících volbách do Poslanecké sněmovny již strany kandidovaly zvlášť. (Spolupráce mezi TOP 09 a STAN

byla úspěšná, 2017) Strany ovšem dále spolupracují, například sestavily společnou kandidátku do evropských voleb v roce 2019. (Kuželová, 2019)

3.2 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2010

3.2.1 Cesta k volbám

Předcházející vláda Mirka Topolánka byla od svého počátku nestabilní, jelikož v Poslanecké sněmovně ČR disponovala pouze 100 mandáty z celkových 200. Bylo tedy velmi těžké něčeho v této patové situaci dosáhnout. Opozice v čele s ČSSD také neustále na tuto vládu útočila za pomoci několika hlasování o nedůvěře vládě. To se nakonec podařilo na pátý pokus a to 24. března 2009 uprostřed českého předsednictví v Radě Evropské unie. Po vyjednávání bylo rozhodnuto, že k předčasným volbám se dojde stejným způsobem jako v roce 1998, a to za pomoci ústavního zákona, který by zkrátil současné volební období Poslanecké sněmovny. Do předčasných voleb by Českou republiku dovedla úřednická vláda. Zmíněný zákon byl prezidentem České republiky podepsán 15. června 2009 a předčasné volby byly vyhlášeny na 9. a 10. října 2009. Strany, včetně nově vzniklé TOP 09, se začaly na volby připravovat a rozjela se volební kampaň. Na základě ústavní stížnosti ovšem Ústavní soud 10. září 2009 zrušil ústavní zákon o zkrácení volebního období a tím i předčasné volby. (Balík, 2010, s. 39-50, 56)

V reakci na tuto situace se podařilo velice rychle (prezident zákon podepsal 12. září 2009) odsouhlasit v obou komorách Parlamentu novelu ústavy, která dovolovala samorozpuštění Poslanecké sněmovny České republiky při souhlasu tří pětin všech poslanců. Po dalším vyjednávání bylo nakonec rozhodnuto, že volby proběhnou v řádném termínu 28. a 29. května 2010. (Balík, 2010, s. 63-68)

3.2.2 Program a propagace

Volební kampaň pro zrušené předčasné volby v roce 2009 se zaměřovala převážně na představení strany a jejího volebního lídra Karla Schwarzenberga, který byl dle průzkumů velmi populární. (Balík, 2010, s. 101-102)

Kampaň v roce 2010 označuje Anna Matušková za nejzdařilejší. Kampaň byla koncipovaná jako chytrá a neútočná. Propagace volebního lídra Karla Schwarzenberga pokračovala i v těchto volbách společně s volebním programem, který byl koncipovaný jako

prohlášení vlády. Kromě preambule měl program celkem 11 kapitol: 1. hospodářská politika, 2. zahraniční politika, 3. sociální politika, 4. reforma důchodového systému, 5. zdravotnictví, 6. boj s kriminalitou a korupcí, 7. justice, 8. financování obcí, samospráva a prvky přímé demokracie, 9. vzdělání, věda a výzkum, 10. životní prostředí a 11. kulturní politika a média. (Volební program TOP 09, 2010) TOP 09 se také velmi soustředila na využívání internetu a sociálních sítí. (Balík, 2010, s. 107-109)

3.2.3 Výsledky voleb

Ve volbách s volební účastí 62.6 % se do Poslanecké sněmovny dostalo celkem pět politických stran, a to ČSSD, ODS, TOP 09, KSČM a Věci veřejné.

Tabulka 2 Výsledky voleb do PSP 2010

Strana	Hlasy	Hlasy v %	Mandáty
ČSSD	1 155 267	22,08	56
ODS	1 057 792	20,22	53
TOP 09	873 833	16,70	41
KSČM	589 765	11,27	26
VV	569 127	10,88	24

Zdroj: Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2010

První volby do Poslanecké sněmovny ČR skončily pro TOP 09 velkým úspěchem. Strana dokázala oslovit 16,70 % voličů a získat tak 41 mandátů. Volby sice vyhrála ČSSD, prezident Václav Klaus přesto pověřil sestavením vlády Petra Nečase z ODS. (Kopecký a Kratochvíl, 2010) Důvodem byla i neschopnost ČSSD v povolební prostředí vládu sestavit. Všechny tři pravicové strany měly dohromady 128 mandátů. Jak VV, tak TOP 09 spolupráci s ČSSD odmítly, ČSSD tak neměla šanci vládu sestavit, a to ani s podporou komunistů. (Rovenský, 2010) Jednání začalo mezi ODS, VV a TOP 09 již před jmenováním Petra Nečase. (ODS, TOP 09 a VV podepsaly první prohlášení o společné vládě, 2010) Během vyjednávání bylo dohodnuto o rozdělení křesel, a to 6 pro ODS, 5 pro TOP 09 a 4 pro VV. Cílem TOP 09 během vyjednávání bylo získat hlavně post ministra financí pro Miroslava Kalouska a ministra zahraničních věcí pro Karla Schwarzenberga. (Kopecký, 2010) Premiérem byl 28. června jmenován Petr Nečas (Klaus jmenoval Nečase premiérem, 2010), TOP 09 nakonec získala posty ministra zahraničních věcí, financí, zdravotnictví, práce a sociálních věcí a kultury. (Jmenování vlády premiéra Petra Nečase, 2010)

Kde se vzala taková voličská podpora? TOP 09 se od počátku profilovala jako ekonomicky liberální a společensky konzervativní strana. Stala se tak alternativou pro ODS. To se projevilo i v jejich volební podpoře. Největší procento voličů, 37 %, přebrala TOP 09 právě ODS. Dalších 14 % byli prvovoliči a 28 % lidé, kteří z jakéhokoliv důvodu nevolili v roce 2006. Strana byla také velmi populární mezi mladými voliči. Celkem 29 % všech voličů v letech 18 až 24 let volilo právě TOP 09. To je nejvíce ze všech stran. (Linek, 2012, s. 21-27)

3.3 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2013

3.3.1 Cesta k volbám

Krizi vlády Petra Nečase odstartoval zásah Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ) na Úřadu vlády, který proběhl v červnu 2013. Jana Nagyová, ředitelka kabinetu, byla obviněna mimo jiné ze zneužití pravomoci úřední osoby. Jednalo se o využívání vojenské zpravodajské služby ke sledování soukromých osob, mimo jiné i manželky premiéra Petra Nečase. (Srnová, 2013) V reakci na tuto aféru a jeho možné zapojení do ní podal premiér a s ním celá vláda 18. června 2013 demisi. Sestavením nové úřednické vlády byl pověřen Jiří Rusnok. Jím sestavená vláda, která by Českou republiku dovedla k dalším volbám, ovšem nedokázala získat důvěru. Poslanecká sněmovna se tedy nakonec 28. srpna 2013 rozpustila a předčasné volby byly vyhlášeny na 25. a 26. říjen 2013. (Rozpuštění Poslanecké sněmovny, 2013)

3.3.2 Program a propagace

Podobně jako v předchozích volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 vsadila TOP 09 během své kampaně na osobnost jejího předsedy Karla Schwarzenberga. Hlavním sloganem kampaně bylo „Víme, kam jdeme“. Kampaň byla také částečně zaměřena proti ČSSD. Na mnoha plakátech se objevovala negativní hesla (například „Sociální dávky motivovat k práci nebudou“) s oranžovým zvýrazněním některých slov. (Volby 2013 do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR) Volební program tento rok obsahoval následující tematické okruhy: 1. svoboda a demokracie, 2. vzdělání, věda, výzkum a sport, 3. kultura, média a církev, 4. zdravotnictví, 5. sociální politika, 6. životní prostředí, 7. venkov, regionální rozvoj a zemědělství, 8. hospodářská politika, 9. zahraniční a obranná politika, 10. soudnictví – justice, 11. bezpečnost, boj s kriminalitou a korupcí a 12. veřejná správa.

(Víme, kam jdeme – Volební program TOP 09, 2013). Velkou roli hrála, podobně jako v roce 2010, kontaktní kampaň. Znovu tedy bylo možné setkat se s předsedou Karlem Schwarzenbergem v hospodě či v tramvaji. Vzniklo také call centrum, v rámci kterého celebrity telefonicky oslovovaly voliče. Samozřejmě se také využívaly různé webové stránky, a hlavně sociální sítě jako Facebook nebo Twitter. (Havlík, 2014, s. 59-71)

3.3.3 Výsledky voleb

Volební účast ve volbách v roce 2013 byla 59,48 %. Do Poslanecké sněmovny se oproti předchozím volbám v roce 2013 dostalo celkem sedm politických stran, a to ČSSD, ANO, KSČM, TOP 09, ODS, Úsvit, a navrátili KDU-ČSL.

Tabulka 3 Výsledky voleb do PSP 2013

Strana	Hlasy	Hlasy v %	Mandáty
ČSSD	1 016 829	20,45	50
ANO	927 240	18,65	47
KSČM	741 044	14,91	33
TOP 09	596 357	11,99	26
ODS	384 174	7,72	16
Úsvit	342 339	6,88	14
KDU-ČSL	336 970	6,78	14

Zdroj: Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2013

V druhých volbách do Poslanecké sněmovny získala TOP 09 11,99 % hlasů a se ziskem 26 mandátů obsadila čtvrtou pozici. Oproti předchozím volbám ztratila TOP 09 4,71 % hlasů a 15 mandátů. S ohledem na výsledky voleb jmenoval prezident Miloš Zeman 21. listopadu 2013 předsedu vítězné ČSSD Bohuslava Sobotku sestavením vlády. (Pfeifferová, 2013) Ten zahájil jednání s hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL. Vyjednávání nakonec skončila úspěšně jmenováním nové vlády 29. ledna 2014 jejímiž členy se staly ČSSD, ANO a KDU-ČSL. (Vláda Bohuslava Sobotky zasedala poprvé, 2014) TOP 09 tedy přišla nejen o mandáty, ale také o pozici ve vládě.

Ve voličských přesunech se částečně opakoval trend z voleb minulých. TOP 09 brala voliče hlavně od ODS, získala tak 32 % svých voličů. TOP 09 ovšem také o voliče přicházela. Největší část voličů přešla k hnutí ANO, a to 22 %. Další 16 % přešlo k dalším

stranám, které se ale do Poslanecké sněmovny nedostaly. (Havlík, 2014, s. 206-207)

3.4 Volby do Poslanecké sněmovny ČR v roce 2017

3.4.1 Cesta k volbám

Na rozdíl od obou předchozích vlád ODS, které skončily pádem vlády a předčasnými volbami, byla vláda ČSSD schopna přežít celé své volební období. Ovšem ani tato vláda nebyla bezproblémová. Vládu zasáhly aféry ohledně ministra financí Andreje Babiše, které se týkaly mimochodem i pochybného financování Čapího hnízda možného zneužití dotací Evropské unie. V reakci na toto dění chtěl premiér Bohuslav Sobotka podat demisi a tím položit celou vládu. Nakonec se tomu tak nestalo a vláda dokončila svůj mandát. Volby nakonec proběhly v řádném termínu 20. a 21. října 2017. (Sobotka si demisi nakonec rozmyslel, 2017.)

3.4.2 Program a propagace

V roce 2015 se předsedou strany stal do té doby její místopředseda Miroslav Kalousek. Nahradil tak velice oblíbeného Karla Schwarzenberga. Volební kampaň se tedy již tolik neopírala o osobnost bývalého předsedy v porovnání s předchozími volbami. Volebním sloganem se stalo „neuhněme“ se zvýrazněným EU. Význam sloganu byl dvojitý. Za prvé tím TOP 09 deklarovala, a na některých billboardech i výslovně sdělila, že „neuhně“ Andreji Babišovi a Miloši Zemanovi. (Máme toho právě dost! Musíme je zastavit!, 2017) Za druhé v reakci na britské referendum o vystoupení z Evropské unie strana ujišťovala své voliče, že i když je v Evropské unii změna potřeba, Česká republika tuto organizaci neopustí. (EU se musí změnit. Ale ne bez nás. S námi., 2017) Volební program jako takový obsahoval následující kapitoly: 1. vzdělání, věda a výzkum, 2. sociálně soudržná společnost, 3. bezpečí a zahraniční politika, 4. hospodářská politika, 5. doprava, 6. moderní stát, 7. občanská společnost, kultura a církev, 8. udržitelné životní prostředí a 9. zemědělství a venkov. (Volební program, 2017)

3.4.3 Výsledky voleb

Volební účast ve volbách byla 60,84 %. Do Sněmovny se dostalo rekordních devět stran, a to ANO, ODS, Piráti, SPD, KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09 a STAN.

Tabulka 4 Výsledky voleb do PSP 2017

Strana	Hlasy	Hlasy v %	Mandáty
ANO	1 500 113	29,64	78
ODS	572 948	11,32	25
Piráti	546 593	10,79	22
SPD	538 574	10,64	22
KSČM	393 100	7,76	15
ČSSD	368 347	7,27	15
TOP 09	268 811	5,31	7
STAN	262 157	5,18	6

Zdroj: Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2017

V těchto volbách získala TOP 09 5,31 % hlasů, dvakrát méně než ve volbách minulých. Během sčítání hlasů to dlouho vypadalo, že se do Poslanecké sněmovny strana nedostane vůbec, ale nakonec překročili pětiprocentní hranici díky své baště v Praze. Po dlouhém vyjednávání vznikla koalice ANO, ČSSD a nezaniklých, předsedou vlády se stal Andrej Babiš.

Vzhledem k výsledkům voleb vyvstává otázka, kam se poděla voličská podpora TOP 09? Dle Michala Škopa odešla více než jedna třetina voličů, 180 000, k ODS. Je to tedy opak voleb předchozích, kdy TOP 09 brala voliče právě ODS. Další velká část voličů, kolem 140 000, přešla k Pirátům a dalších 50 000 odešla ke STAN. Odchod některých voličů právě ke STAN lze vysvětlit jejich předchozí volební spolupráci na společné kandidátce. (Škop, 2017)

4 Aplikace ukazatelů teorie institucionalizace na TOP 09

4.1 Systémovost

4.1.1 Financování TOP 09

V rámci financování je potřeba se dívat hlavně na různorodost příjmů strany. Strana, která je závislá pouze na úzkém výčtu zdrojů nebo dokonce pouze na jednom, není příliš institucionalizovaná. Naopak strana s velmi různorodými finančními zdroji je schopna přežít i při ztrátě jednoho z nich, je tedy více institucionalizovaná.

TOP 09 vznikla s cílem účasti v předčasných volbách v roce 2009, které se nakonec nekonaly. Strana tak musela téměř rok přežít bez případné státní podpory za účast ve volbách. Za rok 2009 podle údajů TOP 09 získala strana finance v podstatě jen z darů, a to necelých 41 000 000 Kč. Celkové výdaje i s volební kampaní ovšem byly „jen“ 38 200 000 Kč. Strana tak rok 2009 ukončila v kladných číslech. (Výroční finanční zpráva za rok 2009, s. 33-34) Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 získala TOP 09 celkem 41 mandátů. Společně s ostatními příspěvky získala strana za tyto volby celkem 33 100 000 Kč. (Příspěvky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2010) Strana dostala také 87 000 000 Kč na úhradu voleb a dalších téměř 58 000 000 v darech. S výdaji celkem 143 750 000 Kč strana opět dokázala hospodařit vyrovnaně. (Výroční finanční zpráva za rok 2010, s. 35-36)

Díky velkému úspěchu v prvních volbách a jejímu zviditelnění byla strana úspěšná i v dalších volbách. Za rok 2013 strana získala státní příspěvek na činnost ve výši 49 300 000 Kč. (Příspěvky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2013) Za stejný rok obdržela TOP 09 od dárců celkem 38 470 000 Kč, dalších 59 600 000 na úhradu voleb a téměř 4 750 000 z členských příspěvků. I v tomto volebním roce zůstala TOP 09 v plusu. (Výroční finanční zpráva za rok 2013, s. 31-32)

V roce 2017 získala strana od státu 41 100 000 Kč. O rok později se ovšem naplno projevil volební propad, kdy TOP 09 získala pouze 29 400 000 Kč. (Příspěvky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2017 a 2018) Za stejná období obdržela strana dary v hodnotě 13 500 000 Kč za rok 2017 a 23 400 000 Kč za rok 2018. Přesto za oba roky zůstala strana v kladných číslech (Výroční finanční zpráva za rok 2017, s. 30) (Výroční

finanční zpráva za rok 2018, s. 30).

Podobně jako politika TOP 09 vůči státnímu rozpočtu i rozpočet strany je vyrovnaný. Podrobná data k rozpočtu strany bez výdajů na volby jsou k dispozici na stránkách TOP 09, ovšem jen za období 2012 až 2017. Z údajů je vidět, že rozpočet se rovná nebo je menší než státní příspěvek straně. TOP 09 je tak bez problémů schopná pokrýt provozní náklady. Když se k tomu přidají ještě dary, je strana v zisku, který může následně využívat k financování volebních kampaní. (Rozpočet TOP 09) Jediné roky, kdy byla TOP 09 ve ztrátě byly roky 2012, 2013 a 2016, jak ukazuje tabulka níže:

Tabulka 5 Přehled financování TOP 09 2009-2018

Rok	Příjmy celkem	Výdaje celkem	Bilance
2009	42 121 570,00 Kč	38 209 335,00 Kč	3 912 235,00 Kč
2010	180 681 275,00 Kč	107 165 870,00 Kč	73 515 405,00 Kč
2011	64 061 273,00 Kč	52 251 715,00 Kč	11 809 558,00 Kč
2012	85 140 671,00 Kč	104 310 280,00 Kč	- 19 169 609,00 Kč
2013	152 410 430,00 Kč	128 347 862,00 Kč	24 062 568,00 Kč
2014	84 461 804,00 Kč	94 855 193,00 Kč	- 10 393 389,00 Kč
2015	46 409 550,00 Kč	31 458 678,00 Kč	14 950 872,00 Kč
2016	53 548 048,00 Kč	71 581 973,00 Kč	- 18 033 925,00 Kč
2017	94 674 851,00 Kč	78 247 400,00 Kč	16 427 451,00 Kč
2018	56 216 727,00 Kč	45 540 648,00 Kč	10 676 079,00 Kč

Zdroj: Výroční finanční zprávy TOP 09 z let 2009 až 2018, vlastní zpracování

Dle výročních finančních zpráv si TOP 09 peníze na svou činnost půjčila jen jednou v roce 2017 ve výši 9 125 000 Kč. Strana jinak, jak již bylo zmíněno, hospodaří vyrovnaně. Největšími zdroji příjmů jsou příspěvky za účast na volbách, příspěvky na činnost a dary. Vzhledem k povaze příspěvku za volby se strana spoléhá převážně na příspěvek na činnost a dary, které vyvažují případné volební neúspěchy. V následující tabulce je vidět proměna hlavního zdroje financí:

Tabulka 6 Přehled příjmů TOP 09 2009-2018

Rok	Příjmy		
	Za volby	Na činnost	Dary
2009	- Kč	- Kč	40 863 030,00 Kč
2010	87 383 300,00 Kč	33 116 667,00 Kč	57 548 485,00 Kč
2011	- Kč	52 085 000,00 Kč	6 809 048,00 Kč
2012	- Kč	53 213 125,00 Kč	28 467 418,00 Kč
2013	59 635 700,00 Kč	49 373 437,00 Kč	38 471 503,00 Kč
2014	7 252 410,00 Kč	42 530 988,00 Kč	29 546 562,00 Kč
2015	- Kč	40 067 500,00 Kč	3 615 824,00 Kč
2016	- Kč	40 613 750,00 Kč	9 659 162,00 Kč
2017	26 881 100,00 Kč	41 100 000,00 Kč	13 596 529,00 Kč
2018	- Kč	26 783 333,00 Kč	23 435 031,00 Kč

Zdroj: Výroční finanční zprávy TOP 09 z let 2009 až 2018, vlastní zpracování

4.1.2 Schopnost strany nominovat své členy na kandidátní listiny

Dle Jakuba Staubera je jedním z indikátorů systémovosti strany schopnost nominace vlastních kandidátů/členů strany ve všech druzích voleb. Prvním druhem voleb budou ty do Poslanecké sněmovny. V roce 2010 vstupovala TOP 09 do voleb s podporou hnutí Starostové a nezávislí, kteří tak měli možnost dosadit své kandidáty na volitelné pozice v kandidátkách TOP 09. Kandidátky s většinou členů TOP 09 byla strana schopna sestavit pouze v Praze, Jihočeském, Jihomoravském, Královeshradském, Libereckém a Plzeňském kraji. V kraji Královeshradském a Plzeňském to navíc byla převaha pouhých dvou kandidátů, v Libereckém dokonce pouze jednoho. Rovný počet straníků a nestraníků byl pouze na kandidátce v Ústeckém kraji. V ostatních krajích nebyla TOP 09 schopna sestavit většinovou kandidátku straníků, nejbližší tomu bylo v kraji Středočeském, kde TOP 09 chyběli dva straníci k rovnosti kandidátů. (Jmenné seznamy – Volby do PSP 2010)

Ve volbách v roce 2013 opět pokračovala spolupráce TOP 09 s hnutím STAN. Kandidátky s většinou členů TOP 09 se podařilo sestavit v Praze a kraji Jihočeském, Jihomoravském, Královeshradském, Libereckém, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém, Plzeňském, Středočeském, Ústeckém a na Vysočině. V Karlovarském kraji byl poměr kandidátů rovný. Zlínský kraj byl jediný, kde se nepodařilo sestavit většinovou kandidátku TOP 09, straně chyběli dva kandidáti k rovnosti. Oproti předchozím volbám do

Poslanecké sněmovny v roce 2010 neexistovaly kandidátky s většinovým zastoupením nestraníků. Také oproti předchozím volbám se zvýšil podíl kandidátů hlásící se k hnutí STAN na 79 z předchozích 14. (Jmenné seznamy – Volby do PSP 2013)

Do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017 již šla TOP 09 sama bez podpory Starostů, kteří tentokrát kandidovali samostatně. I proto nakonec TOP 09 ve všech krajích sestavila kandidátky s většinou členů TOP 09 a jen s minimem nestraníků. Nejvíce nestraníku kandidovalo v Královéhradeckém kraji, kde rozdíl s TOP 09 činil šest kandidátů. (Jmenné seznamy – Volby do PSP 2017)

V senátních volbách v roce 2010 kandidovala TOP 09 samostatně ve 12 okrscích, z toho osm kandidátů bylo členy strany. V ostatních okrscích strana kandidovala společně s hnutím STAN s celkem čtyřmi členy TOP 09. Dohromady tedy strana nominovala své členy ve 12 okrscích z celkových 27. (Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2010)

Do senátních voleb 2012 vstupovala TOP 09 jen v koalici se STAN s celkem šesti svými kandidáty. (Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2012) V roce 2014 byla situace obdobná, TOP 09 ale kandidovala s celkem 13 členy strany. (Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2014)

V roce 2016 TOP 09 samostatně kandidovala ve čtyřech okrscích se třemi straníky. Další tři členové TOP 09 se objevují na společné kandidátce s hnutím STAN. Celkem tedy za TOP 09 kandidovalo šest jejich členů. (Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2016)

V posledních zkoumaných řádných senátních volbách v roce 2018 kandidovala TOP 09 samostatně v celkem pěti okrscích se čtyřmi členy TOP 09. Poslední straník se objevuje na společné kandidátce ODS, STAN a TOP 09. Dohromady tedy strana nominovala celkem pět svých členů. (Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2018)

Vzhledem k povaze krajských a komunálních voleb nebude k těmto volbám při analýze míry institucionalizace přihlíženo. Pro úplnost ale budou krátce zmíněny. V krajských volbách v roce 2012 kandidovala TOP 09 ve všech krajích v koalici s hnutím STAN. (Jmenné seznamy – Volby do zastupitelstev krajů 2012) V roce 2016 vytvořila TOP 09 celkem čtyři různé koalice. V Jihočeském kraji se STAN a HOPB, v Karlovarském s KDU-ČSL, STAN a KOA, na Vysočině se SZ a v Jihomoravském kraji s Žít Brno.

V ostatních krajích kandidovala TOP 09 samostatně. (Jmenné seznamy – Volby do zastupitelstev krajů 2016)

V komunálních volbách kandidovala strana převážně ve větších městech, ve kterých byla schopná nominovat větší množství svých straníků. V menších obcích kandidátky TOP 09 zaplňovali převážně nezávislí kandidáti. (Kandidátky TOP 09 – Volby 2010 do zastupitelstev obcí)

4.2 Rozšiřování hodnot

4.2.1 Napojení na další organizace

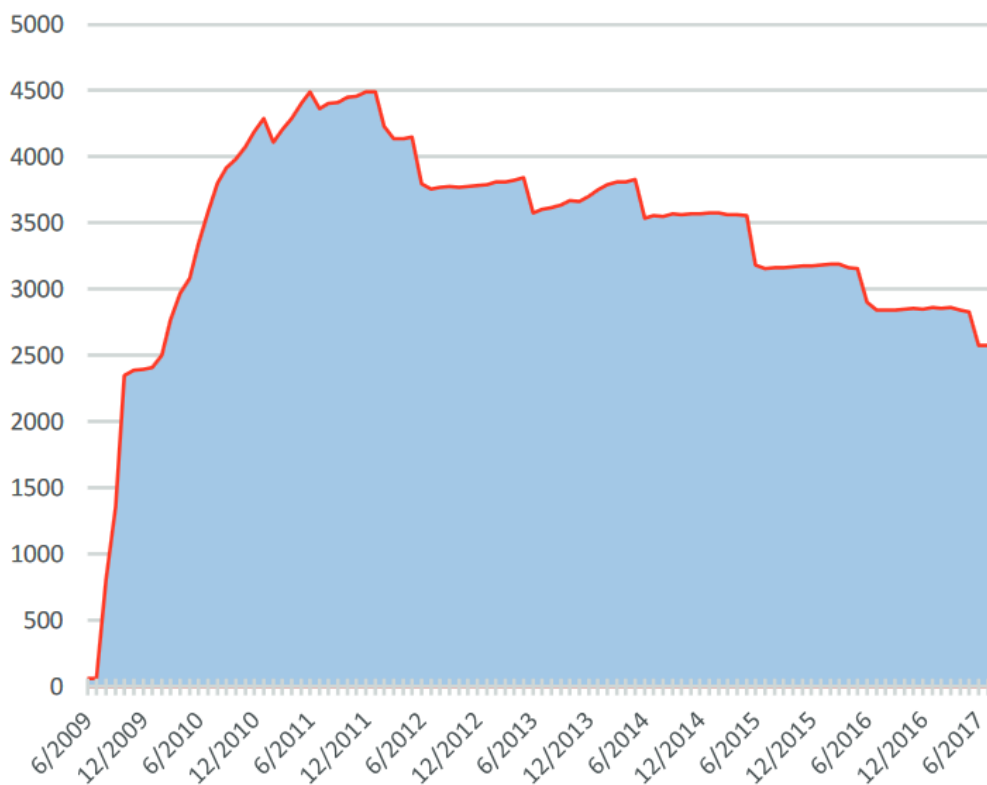
TOP 09, jako spousta dalších politických stran, má i vlastní mládežnickou organizaci nazvanou TOP tým, která vznikla z vlastní iniciativy mladých lidí a studentů. Cílem této organizace je propagovat myšlenky a politiku TOP 09 a sdružovat mladé lidi ve věku 15-35 let. Organizace nabízí mimo jiné i stáže u členů TOP 09. (O nás: TOP tým) Dle stanov mezi další cíle patří mimo jiné sdružovat mladé lidi podporující TOP 09, koordinovat ostatní spolky hlásící se k TOP 09, podporovat občanskou angažovanost na státní moci či pořádat akce, na kterých se mladí lidé mohou přímo setkat s politiky. (Stanovy TOP tým, 2017, s. 2)

Další organizací napojenou na TOP 09 a rozšiřující její hodnoty je think-tank TOPAZ. Ten vznikl v dubnu 2012 a navázal na předchozí činnost vzdělávací komise TOP 09. (TOPAZ O nás) Ve stanovách patří mezi hlavní činnosti spolku činnost publikační, vzdělávací a kulturní v různých oblastech občanské angažovanosti a rozvoje demokracie. Dále se TOPAZ snaží o podporu výzkumu a debat s laickou i odbornou veřejností, vzdělávání veřejně činných osob či publikaci analýz a názorových alternativ k dokumentům veřejné správy. (Stanovy spolku TOPAZ, 2017)

4.2.2 Růst členské základny

V prvním půlroce od svého vzniku v červnu 2009 TOP 09 přijala do svých řad necelých 2 500 členů. Nejvyšší počet členů strana zaznamenala v období po volbách do Poslanecké sněmovny v květnu roku 2010 do konce roku 2011, kdy celkový počet členů dosáhl hodnoty kolem 4 500. Od konce roku 2011 se ovšem objevuje klesající trend. Do konce roku 2012 strana přišla o přibližně 700 členů. Na konci roku 2014 byl počet členů přibližně 3 500, na konci následujícího roku již jen kolem 3 200. Pokles členů se zastavil na hodnotě 2 500. (5. celostátní sněm TOP 09, s. 27) Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 ovšem došlo k mírnému nárůstu počtu členů a dle vyjádření mluvčí TOP 09 Lenky Brandtové byl na konci května 2018 počet členů již 2 941. (MAZANCOVÁ, Hana, 2018)

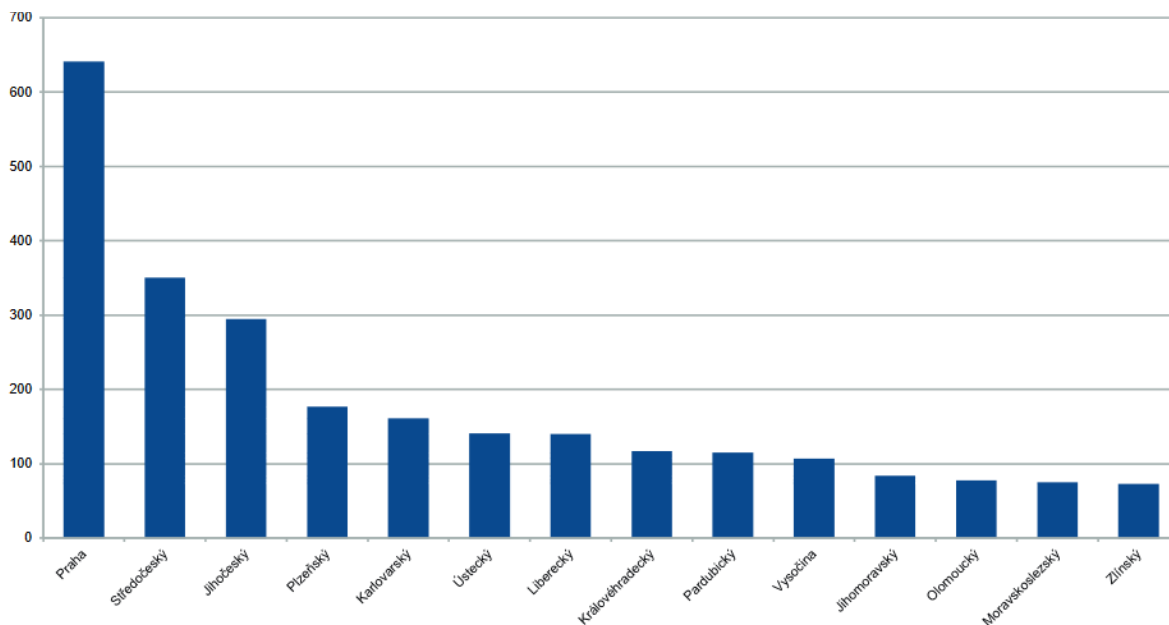
Obrázek 3 Vývoj počtu členů TOP 09

Zdroj: 5. celostátní sněm TOP 09, s. 27

Zajímavé je také sledovat rozložení členské základny podle krajů. Dle analýz představených v materiálech ze sjezdů TOP 09 bylo nejvíce členů od vzniku TOP 09 v Praze a Středočeském a Jihočeském kraji. V roce 2017 bylo právě v těchto krajích přibližně 1 300 členů, z toho 630 jen v Praze. Přes 50 % všech členů TOP 09 v roce 2017 bylo tedy koncentrováno ve třech krajích. V ostatních krajích se počet členů pohyboval v rozmezí 80 až 180. (5. celostátní sněm TOP 09, s. 27)

Obrázek 5 Počet členů TOP 09 dle krajů 2017

Zdroj: 5. celostátní sněm TOP 09, s. 27

Kromě členů strana sdružuje i své podporovatele formou portálu MY.TOP 09. Ten umožňuje setkávání a komunikaci podporovatelů strany nejen mezi sebou ale i s TOP 09 s možností diskutovat například o volebních programech apod. Počet podporovatelů je dle portálu 21 180. (FAQ)

4.3 Autonomie v rozhodování

TOP 09 vznikla z iniciativy Miroslava Kalouska, který po odchodu ze stále levicovější KDU-ČSL chtěl propagovat pravicovou konzervativní politiku. Od začátku spolupracoval s mnohými dalšími politiky nespokojenými se současnou politikou. Prvotní financování zajišťovalo velké množství různých dárců, ovšem po prvních velmi úspěšných volbách získala TOP 09 značný státní příspěvek. Strana tak nebyla nijak závislá na jednom sponzorovi, který by případně mohl mít nějaký vliv na rozhodování strany.

TOP 09 od svého vzniku úzce spolupracovala s hnutím Starostové a nezávislí. Tento

vztah byl ovšem rovnocenný. Vzhledem k faktu, že obě strany ve volbách kandidovaly na kandidátce TOP 09, lze ale říci, že TOP 09 měla v této spolupráci dokonce vedoucí postavení. Strana tak byla a stále je autonomní ve svém rozhodování.

4.4 Zhmotnění

Jakub Stauber zhmotnění sleduje dle výše a rovnoměrnosti volebních zisků. Strana, která je schopna získat dostatečně vysoký počet hlasů rovnoměrně rozložených po celém území České republiky vykazuje vysokou míru institucionalizace.

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 získala TOP 09 celkem 16,7 % hlasů. Rozložení volební podpory v těchto volbách je vcelku rovnoměrné. Kromě dvou extrémních hodnot, Praha s 27,27 % a Moravskoslezský kraj s 9,99 %, se podpora TOP 09 v krajích pohybuje kolem jejich celkového průměru 16,42 % se směrodatnou odchylkou 2,53 %. Lze tedy říci, že v těchto volbách byla voličská podpora vcelku rovnoměrná po celé České republice. (Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby do PSP 2010; vlastní výpočet)

Výsledky TOP 09 ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 již nebyly tak silné jako v roce 2010. Strana získala celkem 11,99 % hlasů. Jako v předchozím sledovaném období se i zde objevují stejné dvě extrémní hodnoty: Praha s 23,03 % hlasů a Moravskoslezský kraj s 6,16 % hlasů. Výsledky v ostatních krajích se pohybují kolem průměru 11,52 % se směrodatnou odchylkou 2,57 %. Opět tedy vcelku vyrovnané výsledky s největším úspěchem v Praze (23,03 %), Libereckém kraji (15,24 %) a Středočeském kraji (14,64 %). (Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby do PSP 2013; vlastní výpočet)

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 TOP 09 s celkovým ziskem 5,31 % hlasů zcela propadla. Opět kromě Prahy s 12,64 % hlasů se ostatní výsledky pohybovaly kolem průměru 4,79 % se směrodatnou odchylkou 1,01 %. Výsledky voleb s výjimkou Prahy jsou tedy velmi vyrovnané, i když nízké. (Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby do PSP 2017; vlastní výpočet)

V krajských volbách v roce 2012 TOP 09 kandidovala společně se STAN. Celkem za celou Českou republiku získaly 6,63 % hlasů. Nejsilnější byly v kraji Středočeském

(11,71 %) a Zlínském (10,09 %). Výsledky se pohybovaly kolem průměru 5,98 % se směrodatnou odchylkou 2,27 %. (Počty hlasů pro strany v % - Volby do zastupitelstev krajů 2012; vlastní výpočet) V roce 2016 kandidovala strana samostatně v 9 krajích. Jejich výsledky se pohybovaly kolem průměru 4,76 % se směrodatnou odchylkou 1,82 %. Kdybychom spojili dohromady výsledky všech krajů bez ohledu na podobu koalic, průměr by byl 5,58 % se směrodatnou odchylkou 2,21 %.¹² Za zmínku stojí oslabení jejich pozice v dříve silném Středočeském a Zlínském kraji. V kraji Středočeském se strana propadla na 6,54 % a ve Zlínském dokonce až na 2,01 %. Výsledky ale byly poměrně vyrovnané v obou zkoumaných letech. (Počty hlasů pro strany v % - Volby do zastupitelstev krajů 2016; vlastní výpočet)

---

¹² Podobně výsledky za rok 2012 jen za kraje, ve kterých kandidovala TOP 09 v roce 2016 samostatně by vypadaly následovně: průměr se rovná 6,72 % se směrodatnou odchylkou 2,60 %.

5 TOP 09 v kontextu teorie institucionalizace

V kategorii *systémovosti* bude za institucionalizovanou stranu považována situace, kdy strana není finančně závislá na jediném zdroji a kdy je schopna sestavit kandidátky s většinou svých členů ve všech typech voleb. Z hlediska financování byla TOP 09 v době svého vzniku závislá na finančních darech jejich podporovatelů. Ovšem díky vyrovnanému hospodaření a úspěchům ve volbách, za které získala strana značný státní příspěvek, se podařilo odstranit prvotní závislost na darech. TOP 09 tak hospodařila se zisky, které mohla využít na financování voleb. I přes značnou ztrátu mandátů po volbách 2017 je strana stále schopna fungování i díky štedrým darům jejich podporovatelů. Hlavními zdroji jsou tedy dary a státní příspěvky za volby a na činnost, které se navzájem doplňují či nahrazují. TOP 09 tedy vykazuje určitou míru institucionalizace, jelikož není závislá na jediném zdroji a ke svému financování využívá kombinaci tří navzájem se doplňujících zdrojů. Kdyby ovšem pokračoval pokles volební podpory, strana může začít pociťovat problémy se svým financováním, neboť právě příspěvek na činnost kombinovaný s dary je její nejstabilnější zdroj.

V rámci schopnosti nominovat své členy ve všech druzích voleb lze sledovat postupný růst míry institucionalizace. Ve třech sledovaných volbách do Poslanecké sněmovny byla TOP 09 postupně schopna sestavit kandidátky s většinou svých členů ve všech krajích. V krajských volbách nejdříve kandidovala TOP 09 v koalici se STAN v roce 2012, v roce 2016 již kandidovala TOP 09 samostatně v 10 krajích. V senátních volbách je situace odlišná. TOP 09 do nich vstupovala většinou v koalici s dalšími subjekty. Strana nebyla schopna ani v jednom roce nominovat svého kandidáta/člena strany ve všech, nebo alespoň většině volebních okrscích. Nejblíže tomu bylo v roce 2014, kdy TOP 09 nominovala svého člena ve 13 okrscích, tedy v polovině všech okrsků. Jak již bylo zmíněno krajské a komunální volby nebudou brány v potaz. Je ovšem vhodné zmínit, že alespoň v krajských volbách TOP 09 kandidovala v roce 2012 jen v koalici, kdežto v následujících volbách v roce 2016 již povětšinou kandidovala samostatně. Pohledem pouze poslaneckých voleb strana TOP 09 vykazuje značnou míru institucionalizace, jelikož byla schopná postupně nominovat na své kandidátky většinu svých členů. Když ale přidáme i volby senátní, míra institucionalizace o něco klesne, jelikož nebyla schopna nominovat většinu kandidátů ze svých členů. Nejvyšší míru institucionalizace pohledem nominace kandidátů

strana vykazovala v roce 2014.

V rozšiřování hodnot se míra institucionalizace zvyšuje s narůstajícím počtem členů strany. Dále se hledí na navázanost dalších společenských organizací rozšiřující hodnoty strany. TOP 09 je navázána na dvě takové organizace: svoji mládežnickou organizaci TOP tým a think-tank TOPAZ. Značí to tedy určitou míru institucionalizace.

Počet členů strany rostl a klesal s ohledem na úspěšnost strany ve volbách. Vrcholem bylo 4 500 členů v době po volbách do Polanecké sněmovny v roce 2010. Následně ovšem počet členů klesal až na hodnotu 2 500. V současné době ovšem počet členů opět mírně vyrostl na hodnotu kolem 3 000. Ve sledovaném období tak míra institucionalizace kolísá. Zpočátku míra rostla s tím, jak rostl počet členů, ovšem podpora strany od prvních voleb klesá, členové odcházejí a míra institucionalizace se snižuje.

Autonomie rozhodování je v případě TOP 09 jasná. Strana není nijak na nikom závislá a rozhodování o své činnosti má plně ve svých rukách. Již několikrát zmíněná spolupráce s hnutím STAN rozhodovací schopnost TOP 09 nijak neovlivňovala. Strana je tak tímto pohledem plně institucionalizovaná.

Posledním indikátorem je *zhmotnění*, které je měřeno rovnoměrností volebních zisků po celé České republice. Volební výsledky z voleb do Polanecké sněmovny ve sledovaném období nám ukazují dvě tendence. První je relativní rovnoměrnost volebních zisků napříč Českou republikou s výjimkou dominantní Prahy. Z tohoto faktu lze usoudit, že strana určité míry institucionalizace podle tohoto hlediska dosáhla. Je zde ovšem i fakt konstantně klesajících volebních zisků až na hranici volitelnosti, kdy se strana musí spoléhat hlavně na volební úspěch v Praze. Strana tedy dle tohoto kritéria měla míru institucionalizace vyšší na počátku sledovaného období, ovšem s každými dalšími volbami docházelo k jejímu poklesu. Porovnání v rámci krajských voleb omezuje nejednotnost kandidátek, jelikož v roce 2016 kandidovala TOP 09 na vícero kandidátkách s různými partnery, což může vést ke zkreslení výsledků. I tak jsou ale výsledky voleb poměrně rovnoměrné.

Závěr

Cílem práce bylo analyzovat vznik a vývoj TOP 09 jakožto nového aktéra stranického systému České republiky. K tomu byla použita teorie institucionalizace politických stran, a to především přístup Vicky Randall a Larse Svåsanda. K pochopení okolností vzniku TOP 09 napomohl i představený vývoj stranického systému České republiky. Vývoj strany samotné se točil především kolem jejich úspěchů ve volbách do Poslanecké sněmovny v letech 2010, 2013 a 2017.

Následně byly představeny jednotlivé indikátory teorie institucionalizace, mezi které patří například struktura financování strany, počet členů v čase či rovnoměrnost a výše volebních zisků. Z představených indikátorů je zřejmé, že TOP 09 vykazuje klesající míru institucionalizace. Hlavními důkazy tohoto tvrzení jsou konstantně klesající volební zisky ve volbách všeho druhu (například ve volbách do Poslanecké sněmovny strana ztratila 5 % hlasů mezi každými volbami), klesající počet členů a finanční závislost strany na alespoň minimálních úspěších ve volbách. Pokud by tento trend pokračoval i v budoucích volbách do Poslanecké sněmovny, TOP 09 hrozí, že se nedostane přes 5% hranici pro vstup do Sněmovny, což by mohlo být pro stranu likvidační. Naopak oblasti, kde strana vykazuje větší míru institucionalizace je především její plná autonomie v rozhodování, absence externího sponzora a existence nepolitických organizací propagující myšlenku a politiku strany. Patří sem mládežnická organizace TOP tým a think-tank.

Další výzkum vzhledem ke zjištěným skutečnostem v této problematice by se měl soustředit především na výsledky budoucích voleb do Poslanecké sněmovny České republiky. Jak bylo zmíněno, kdyby pokračoval trend deinstitutionalizace, který stranu provází v podstatě již od prvních voleb, hrozí straně zánik. Zároveň, jak ukázaly volby v letech 2010 a 2013, stranický vývoj se může velice rychle proměnit, což může pozici TOP 09 vzhledem k ostatním stranám zásadně změnit, a to jak pozitivně, tak negativně.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to describe the development of TOP 09 as a new player in the party system of the Czech Republic. Since its inception in 2009, the party has been successful in elections to the Chamber of Deputies in 2010, 2013 and 2017. In the theoretical part, theoretical approaches to institutionalization by Samuel Huntington, Angelo Panebianco and Vicky Randall and Lars Svåsand were introduced. Randall and Svåsand have been used for this research. In the empirical part, the party development of the Czech Republic and the emergence and development of TOP 09 were introduced. Subsequently, the theory of institutionalization was applied to TOP 09. The results showed that according to some indicators, for example the nomination of own members for candidates or autonomy in decision making, the party is highly institutionalized. According to other indicators, which include, in part, financing, the growth of the membership base and the amount of electoral profits, TOP 09 shows a rather declining degree of institutionalization. For further research it is recommended to focus on the results not only of TOP 09 in the next election to the Chamber of Deputies.

Použitá literatura

Odborná literatura

BALÍK, Stanislav a Vít HLOUŠEK, 2016. The development and transformation of the Czech party system after 1989. *Acta Politologica*. **8**(no. 2), 103-117. ISSN 1803-8220.

BALÍK, Stanislav, 2010. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Srovnávací politologie. ISBN 978-80-7325-224-3.

BUREŠ, Jan, Jakub CHARVÁT, Petr JUST a Martin ŠTEFEK, 2012. *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4283-0.

HAVLÍK, Vlastimil, 2014. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav. ISBN 978-80-210-7147-6.

HLOUŠEK, Vít a Lubomír KOPEČEK, 2017. Different Ways of Institutionalising Entrepreneurial Parties: Czech Public Affairs Party and ANO. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science*. **24**(2), 92-115. DOI: 10.5817/PC2017-2-92. ISSN 12113247.

HUNTINGTON, Samuel P, 1973. *Political order in changing societies*. 7th ed. New Haven: Yale University Press. ISBN 03-000-0584-9.

CHARVÁT, Jakub a Petr JUST, 2016. *Krize politického stranictví a noví straničtí aktéři v české politice*. Praha: Metropolitan University Prague Press. ISBN 978-80-87956-47-2.

JARMARA, Tomáš, 2011. TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989. *Politologická Revue*. **17**(1), 56-74. ISSN 12110353.

KOPEČEK, Lubomír a Petra SVAČINOVÁ, 2015. Kdo rozhoduje v českých politických stranách?: Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě. *Středoevropské politické studie*. **17**(2), 178-211. DOI: 10.5817/CEPSR.2015.2.178. ISSN 1212-7817.

LINEK, Lukáš, 2012. *Voliči a volby 2010*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-110-7.

PANEBIANCO, Angelo, 1988. *Political parties: organization and power*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0521306272.

PŠEJA, Pavel, 2005. *Stranický systém České republiky: politické strany a jejich vývoj 1989-1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Srovnávací politologie. ISBN 80-732-5069-1.

RANDALL, Vicky a Lars SVÅSAND, 2002. Party Institutionalization in New Democracies. *Party Politics*. 8(1), 5-29. ISSN 13540688.

STAUBER, Jakub, 2015. Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace. *Acta Politologica*. 7(2), 133-155. ISSN 18041302.

Ostatní zdroje

5. celostátní sněm TOP 09, 2017. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/snemovni-sesit-2017_1764.pdf

Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2010. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>

Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2013. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>

Celkové výsledky hlasování – Volby do PSP 2017. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps2?xjazyk=CZ>

DOKUMENT: Prohlášení poslanců odcházejících z KDU-ČSL, 2009. *IDnes.cz* [online]. MAFRA, a. s., 7.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dokument-prohlaseni-poslancu-odchazejicich-z-kdu-csl.A090607_145030_domaci_jan

EU se musí změnit. Ale ne bez nás. S námi., 2017. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <http://eu.top09.cz/cz/eu>

FAQ. *MY.TOP 09* [online]. TOP 09 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://my.top09.cz/faq/>

Jmenné seznamy – Volby do PSP 2010. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://volby.cz/pls/ps2010/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=0&xstrana=15&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do PSP 2013. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://volby.cz/pls/ps2013/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=0&xstrana=4&xv=1&xt=1>

Jmenné seznamy – Volby do PSP 2017. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://volby.cz/pls/ps2017nss/ps111?xjazyk=CZ&xkraj=0&xstrana=20&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2010. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20101015&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2012. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2014. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20141010&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2016. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do Senátu 2018. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=20181005&xv=1&xt=2>

Jmenné seznamy – Volby do zastupitelstev krajů 2012. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.volby.cz/pls/kz2012/kz111?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xv=1&xt=1>

Jmenné seznamy – Volby do zastupitelstev krajů 2016. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2016/kz11?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xv=1&xt=1>

Jmenování vlády premiéra Petra Nečase, 2010. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 13.7. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jmenovani-vlady-premiera-petra-necase-74262/>

Kalousek jedná o nové straně s hnutím Starostů, 2009. *Česká televize* [online]. Česká televize, 20.5. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1407505-kalousek-jedna-o-nove-strane-s-hnutim-starostu>

Kandidátky TOP 09: Volby 2010 do zastupitelstev obcí. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/regiony/plzensky-kraj/volby/archiv/komunalni-volby/kandidatky-podle-okresu/>

Kdo jsme?: TOPAZ. *TOPAZ: Názory a vzdělávání* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <http://www.top-az.eu/o-nas/>

Klaus jmenoval Nečase premiérem, 2010. Země má teď dočasně hned dva. *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 28.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klaus-jmenoval-necase-premierem-zeme-ma-ted-docasne-hned-dva.A100628_100314_domaci_kop

KOLÁŘ, Petr, 2009. Vznikající stranu TOP 09 má podpořit i Karel Schwarzenberg. *Lidovky.cz* [online]. MAFRA, a.s, 10.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/vznikajici-stranu-top-09-ma-podporit-i-karel-schwarzenberg.A090609_220817_in_domov_pks

KOPECKÝ, Josef a Luboš KRATOCHVÍL, 2010. Klaus pověřil Nečase, ať jedná o vládě. Sobotku tím prezident zklamal. *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 4.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klaus-poveril-necase-at-jedna-o-vlade-sobotku-tim-prezident-zklamal.A100604_100635_domaci_klu

KOPECKÝ, Josef, 2009. Parkanová jde za Kalouskem. *Mladá fronta DNES*. 3. ISSN 1210-1168.

KOPECKÝ, Josef, 2010. Schwarzenberg bojuje o křeslo pro Kalouska. Učitelé dostanou 2,1 miliardy. *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 23.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/schwarzenberg-bojuje-o-kreslo-pro-kalouska-ucitele-dostanou-2-1-miliardy.A100623_203804_domaci_kop

KUTEK, Lukáš, 2009. Do čela TOP 09 se postaví Karel Schwarzenberg. *Česká televize* [online]. Česká televize, 11.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1403131-do-cela-top-09-se-postavi-karel-schwarzenberg>

KUŽELOVÁ, Šárka, 2019. Evropská kvalita života pro všechny. Koalice STAN, regionálních hnutí a TOP 09 představila priority pro eurovolby. *TOP 09* [online]. 18.2. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/evropska-kvalita-zivota-pro-vsechny-koalice-stan-regionalnich-hnuti-a-top-09-predstavila-priority-pro-eurovolby-25482.html>

Máme toho právě dost! Musíme je zastavit!, 2017. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <http://zeman-a-babis.top09.cz/cz/zeman-a-babis>

MAZANCOVÁ, Hana, 2018. Počty členů ve stranách: nové tváře hlásí ANO, Piráti i KSČM. ČSSD ztratila po volbách 1500 lidí. *IRozhlas* [online]. Český rozhlas, 10.6. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pocty-clenu-ve-stranach-volby-do-poslanecke-snemovny-2017-narust-poctu-clenu_1806100600_hm

NOHL, Radek. Přelomový verdikt: Bárta má podmínku, Škárka tři roky. *Aktuálně.cz* [online]. Economia, 13. 4. 2012 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prelomovy-verdikt-barta-ma-podminku-skarka-tri-roky/r~i:article:740926/?redirected=1557148786>

O nás: TOP tým. *TOP tým* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <http://toptym.cz/o-nas/>

ODS, TOP 09 a VV podepsaly první prohlášení o společné vládě, 2010. *IDnes.cz* [online]. MAFRA, 2.6. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ods-top-09-a-vv-podepsaly-prvni-prohlaseni-o-spolecne-vlade.A100602_110625_domaci_klu

PFEIFFEROVÁ, Věra, Jakub ŠÍDLO a Simona BARTOŠOVÁ, 2013. Prezident Miloš Zeman pověřil šéfa ČSSD Sobotku jednáním o vládě. *IRozhlas* [online]. Český rozhlas, 21.11. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/prezident-milos-zeman-poveril-sefa-cssd-sobotku-jednanim-o-vlade_201311212007_sbartosova

Počty hlasů pro strany v % – Volby do zastupitelstev krajů 2012. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2012/kz62?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>

Počty hlasů pro strany v % – Volby do zastupitelstev krajů 2016. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2016/kz62?xjazyk=CZ&xdatum=20161007>

Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby PSP 2010. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps2010/ps61?xjazyk=CZ&xv=2>

Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby PSP 2013. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps2013/ps61?xjazyk=CZ&xv=2>

Počty hlasů pro strany v % za volební kraje – Volby PSP 2017. *Volby.cz* [online]. Český statistický úřad [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps2017nss/ps61?xjazyk=CZ&xv=2>

Programová východiska a principy. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/programova-vychodiska-a-principy/>

Príspevky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2010. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 3. 1. 2011 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/politicke-strany-a-hnuti/prispevky-politickym-stranam-2010-1822>

Príspevky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2013. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 28. 1. 2014 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:

<https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/politicke-strany-a-hnuti/prispevky-ze-statniho-rozpocetu-uhrazene-16647>

Příspěvky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2017. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 8. 1. 2018 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/politicke-strany-a-hnuti/prispevky-ze-statniho-rozpocetu-uhrazene-30677>

Příspěvky ze státního rozpočtu uhrazené politickým stranám v roce 2018. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 8. 1. 2019 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/podpora-z-narodnich-zdroju/politicke-strany-a-hnuti/prispevky-ze-statniho-rozpocetu-uhrazene-33931>

RICHTEROVÁ, Milada, Robert BŘEŠŤAN a Marián VOJTEK, 2009. EXKLUZIVNĚ: Název nové Kalouskovy strany: TOP 09. *Rádio Česko* [online]. Český rozhlas, 21.5. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/exkluzivne-nazev-nove-kalouskovy-strany-top-09--585316#

ROVENSKÝ, Jan, 2010. Sobotka: sestavení vlády ČSSD vidím skepticky. *Novinky.cz* [online]. Borgis, 29.5. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/201702-sobotka-sestaveni-vlady-cssd-vidim-skepticky.html>

Rozpočet TOP 09. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/dokumenty/rozpocet/>

Rozpuštění Poslanecké sněmovny, 2013. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. PSP ČR, 28.8. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=5827>

SMLOUVA O DLOUHODOBÉ SPOLUPRÁCI. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/smlouva-o-dlouhodobem-spolupraci-mez-top-09-a-stan_37.pdf

SMYČKOVÁ, Lenka, 2009. Kalousek registroval logo nové strany. Je modrozluté. *Aktuálně.cz* [online]. *Economia, a.s.*, 26.5. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/kalousek-registroval-logo-nove-strany-je-modrozlute/r~i:article:638327/>

Sobotka si demisi nakonec rozmyslel. Na Hrad poslal návrh s odvoláním Babiše, 2017. *Česká televize* [online]. *Česká televize*, 5. 5. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2109644-sobotka-si-demisi-nakonec-rozmyslel-na-hrad-poslal-navrh-s-odvolanim-babise>

Spolupráce mezi TOP 09 a STAN byla úspěšná, 2017. *TOP 09* [online]. 19.1. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/spoluprace-se-stan/spoluprace-mezi-top-09-a-stan-byla-uspesna-21659.html>

Spolupráce s hnutím Starostů a nezávislých. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/spoluprace-se-stan/>

SRNOVÁ, Veronika, 2013. Policejní zásahy spojuje osoba Nagyové, počet obviněných poroste. *Česká televize* [online]. *Česká televize*, 14. 6. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1092257-policejni-zasahy-spojuje-osoba-nagyove-pocet-obvinenych-poroste>

Stanovy spolku TOPAZ, 2017. *TOPAZ: Názory a vzdělávání* [online]. 18.1. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: <http://www.top-az.eu/o-nas/stanovy/>

Stanovy TOP tým, 2017. *TOP tým* [online]. 1.3. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: http://toptym.cz/wp-content/uploads/2017/05/STANOVY_TOP_T%C3%9DM.pdf

STRAŠÍKOVÁ, Lucie, 2009. U lidovců nejde jen o Kalouska a Čunka, jde především o další směřování strany. *Česká televize* [online]. *Česká televize*, 6.1. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1427562-u-lidovcu-nejde-jen-o-kalouska-a-cunka-jde-predevsim-o-dalsi-smerovani-strany>

ŠKOP, Michal, 2017. Přehledně: Kdo komu bral a kam utekly hlasy. Nejvíc „loupili“ ANO a Piráti. *HlídacíPes.org: Žurnalistika ve veřejném zájmu* [online]. *HlídacíPes.org*, 23.10 [cit.

2019-05-06]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/prehledne-bral-kam-utekly-hlasy-nejvic-loupili-ano-pirati/>

VESELOVSKÝ, Martin Veselovský a Alžběta RÁKOSOVÁ, 2009. Kalousek se k možnému založení nové strany stále nechce vyjadřovat. *IRozhlas* [online]. Český rozhlas, 19.5. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kalousek-se-k-moznemu-zalozeni-nove-strany-stale-nechce-vyjadrovat_200905191655_mtaborska

Víme, kam jdeme - Volební program TOP 09, 2013. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/archiv/volebni-program-2013/>

Vláda Bohuslava Sobotky zasedala poprvé, 2014. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 29.1. [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-bohuslava-sobotky-zasedala-poprve--115517/>

Volby 2013 do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/files/photos/large/20131011153231.jpg>

Volební program TOP 09, 2010. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/archiv/volebni-program-2010/>

Volební program, 2017. *TOP 09* [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2017/>

Výroční finanční zpráva za rok 2009. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/vyrocní-financni-zprava-top-09-za-rok-2009_92.pdf

Výroční finanční zpráva za rok 2013. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/vyrocní-financni-zprava-top-09-za-rok-2013_1035.pdf

Výroční finanční zpráva za rok 2017. *TOP 09* [online]. 8. 1. 2019 [cit. 2019-05-07]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/vyrocní-financni-zprava-top-09-za-rok-2017_1782.pdf

Výroční finanční zpráva za rok 2018. *TOP 09* [online]. 8. 1. 2019 [cit. 2019-05-07].
Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/vyrocní-financni-zprava-top-09-za-rok-2018_1867.pdf

Výroční finanční zpráva. *TOP 09* [online]. [cit. 2019-05-07]. Dostupné z:
<https://www.top09.cz/dokumenty/vyrocní-financni-zprava/>

Teze bakalářské práce

Katedra politologie IPS FSV UK

Příjmení, jméno: Winkler, Matěj

Studijní obor: PVP

Typ práce: Bakalářská práce

Semestr zadání: Letní

Ak. rok podání: 2017/2018

Předpokládaný termín dokončení: Letní semestr 2018/2019

Název práce: Vývoj TOP 09 jako nového aktéra v rámci stranického systému ČR

Název práce v AJ: Development of TOP 09 as a New Actor within the Party System of the Czech Republic

Vedoucí práce: Mgr. Daniel Šárovec

Zdůvodnění výběru práce:

TOP 09 v roce 2010 ziskem 10 % hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny vstoupila do stranického systému České republiky. Od té doby se do Poslanecké sněmovny dostala ve všech následujících volbách. Zároveň TOP 09 za dobu své existence získala několik senátorů, zastupitelů krajů a obcí i několik evropských poslanců. Jejich výsledek v posledních volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 ovšem znamenal obrovskou ztrátu pro tuto stranu, kdy jen těsně získala minimálních 5 % hlasů pro získání mandátů. Výzvou pro současný stav poznání je analýza další institucionalizace v kontextu posledních voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017, bude tedy zajímavé sledovat, jaký dopad pro tuto stranu bude mít ztráta hlasů a mandátů.

Předpokládaný cíl:

Cílem práce je popsat vývoj TOP 09 od jejího vzniku v roce 2009 a následného úspěchu ve volbách do Poslanecké sněmovny 2010 až do současnosti. Práce se zaměří hlavně na to, jak TOP 09 jako nová strana ovlivnila stranický systém České republiky v letech 2009 až 2017. Především bude sledován proces institucionalizace této strany, jakožto aktéra působícího v rámci stranického systému České republiky.

Metodologie práce:

Jedná se o případovou studii zaměřenou na TOP 09 jako na nový subjekt českého stranického systému v letech 2009 až 2017. Zdrojem dat budou data ČSÚ, zejména volební výsledky, struktura financování strany, počtu členů, výstupy z monitoringu médií apod. analyzované ve zkoumaném období. Využitý teoretický přístup bude teorie institucionalizace (Huntington, Janda, Panebianco, Randall a Svåsand). Mezi zkoumané indikátory budou patřit například autonomie strany vůči jiným aktérům, struktura vedení a jeho centralizovanost, typy financování nebo ideologické vymezení strany.

Předpokládaná struktura práce:

Úvod – vymezení tématu, současný stav poznání, metodologie

1. Teorie institucionalizace
2. Vývoj českého stranického systému
3. TOP 09
  - a. Vznik a vývoj
  - b. Programové ukotvení
  - c. Volební zisky
    - i. Volby 2010
    - ii. Volby 2013
    - iii. Volby 2017
4. TOP 09 v kontextu teorie institucionalizace
  - a. Autonomie strany
  - b. Struktura vedení
  - c. Financování
  - d. Ideologické vymezení

Závěr – shrnutí

Základní literatura

BALÍK, Stanislav. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010 / Stanislav Balík a kol.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010. ISBN 9788073252243.

HAVLÍK, Vlastimil. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013 / Vlastimil Havlík a kol.* Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2014. ISBN 9788021071476.

HUNTINGTON, Samuel P. *Political Order in changing societies.* 7. vydání. London: Yale Univ. Press, 1973. ISBN 03-000-1171-7.

JANDA, Kenneth. *Political parties: a cross-national survey.* London: Collier Macmillan, 1980. ISBN 0-02-916120-7.

JARMARA, Tomáš. TOP 09 a Věci veřejné v kontextu institucionalizace českých politických stran po roce 1989. *Politologická Revue.* 2011, 17(1), 56-74. ISSN 12110353.

KOPEČEK, Lubomír a Petra SVAČINOVÁ. Kdo rozhoduje v českých politických stranách?: Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě. *Středoevropské politické studie.* 2015, 17(2), 178-211. DOI: 10.5817/CEPSR.2015.2.178. ISSN 1212-7817.

LINEK, Lukáš. *Voliči a volby 2010.* 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2012. ISBN 9788073302115.

PANEBIANCO, Angelo. *Political parties: organization and power / Angelo Panebianco ; translated by Marc Silver.* Cambridge: Cambridge University Press, 1988. ISBN 0521306272.

RANDALL, Vicky a Lars SVÅSAND. Party Institutionalization in New Democracies. *Party Politics.* 2002, 8(1), 5-29. ISSN 13540688.

STAUBER, Jakub. Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace. *Acta Politologica.* 2015, 7(2), 133-155. ISSN 18041302.

Seznam příloh

Obrázek 1 Křivka institucionalizace.....	7
Obrázek 2 Vývoj počtu členů TOP 09.....	28
Obrázek 3 Počet členů TOP 09 dle krajů 2017	29
Tabulka 1 Aspekty institucionalizace.....	7
Tabulka 2 Výsledky voleb do PSP 2010	18
Tabulka 3 Výsledky voleb do PSP 2013	20
Tabulka 4 Výsledky voleb do PSP 2017	22
Tabulka 5 Přehled financování TOP 09 2009-2018	24
Tabulka 6 Přehled příjmů TOP 09 2009-2018	25